



Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2012 m. balandžio 19 d.¹

Byla C-416/10

**Jozef Križan ir kt.
prieš**

Slovenská inšpekcia životného prostredia

(Najvyšší súd Slovenskej republiky (Slovakija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Aplinka — Sąvartyno įrengimas — Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Teisė pateikti prejudicinius klausimus Teisingumo Teismui po nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimo — Direktyva 2008/1/EB — Taršos integruota prevencija ir kontrolė — Direktyva 1999/31/EB — Atliekų sąvartynai — Visuomenės dalyvavimas — Galimybė susipažinti su sprendimu dėl įrengimo vietos — Veiksmingumo principas — Procedūros klaidų ištaisymas — Direktyva 85/337/EEB — Tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimas — Poveikio aplinkai vertinimo aktualumas — Nacionalinių teismų įgaliojimas ex officio tikrinti poveikio aplinkai vertinimo aktualumą — Laikinosios apsaugos priemonės aplinkosaugos bylose — Nuosavybė“

Turinys

| | |
|---|---|
| I – Įžanga | 3 |
| II – Teisinis pagrindas | 3 |
| A – Orhuso konvencija | 3 |
| B – Sąjungos teisė | 4 |
| 1. TIPK direktyva | 4 |
| 2. Direktyva dėl atliekų sąvartynų | 7 |
| 3. Direktyva dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką | 8 |
| 4. PAV direktyva | 8 |
| C – Slovakijos teisė | 9 |

¹ — Originalo kalba: vokiečių.

| | |
|--|----|
| III – Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prašymas priimti prejudicinį sprendimą | 9 |
| A – Dėl įrengimo vietos | 10 |
| B – Dėl poveikio aplinkai vertinimo | 10 |
| C – Dėl integruotojo leidimo įrengti sąvartyną | 10 |
| D – Dėl proceso teismuose | 11 |
| E – Najvyšší súd klausimai | 11 |
| IV – Teisinis vertinimas | 13 |
| A – Dėl pirmojo klausimo – Aukščiausiojo Teismo teisė pateikti prejudicinį klausimą | 13 |
| B – Dėl antrojo klausimo – galimybė susipažinti su sprendimu dėl įrengimo vietos per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą | 14 |
| 1. Dėl antrojo klausimo priimtumo | 15 |
| 2. Dėl būtinybės sudaryti galimybę susipažinti su sprendimu dėl įrengimo vietos | 15 |
| a) Dėl informacijos atskleidimo per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą | 15 |
| b) Dėl sprendimo dėl įrengimo vietos pavišimo | 16 |
| 3. Dėl komercinių paslapčių apsaugos | 17 |
| 4. Dėl paskelbimo momento | 18 |
| 5. Išvada dėl antrojo klausimo | 20 |
| C – Dėl trečiojo klausimo – PAV direktyvos taikymas | 20 |
| 1. Dėl PAV direktyvos | 20 |
| a) Dėl PAV direktyvos taikymo | 20 |
| b) Dėl kriterijų, taikomų pratęsiant sprendimo dėl poveikio aplinkai galiojimą | 22 |
| c) Dėl visuomenės dalyvavimo priimant sprendimą dėl to, ar pakanka seno poveikio aplinkai vertinimo | 23 |
| d) Tarpinė išvada | 24 |
| 2. Dėl galimybės atsieti teisinę apsaugą, kalbant apie įvairias leidimo sąlygas | 24 |
| 3. Dėl tam tikrų teisinių klausimų nagrinėjimo ex officio | 26 |
| 4. Išvada dėl trečiojo klausimo | 29 |
| D – Dėl ketvirtojo klausimo – laikinosios apsaugos priemonės | 29 |
| E – Dėl penktojo klausimo – nuosavybės apsaugos ribos | 30 |
| V – Išvada | 31 |

I – Išanga

1. *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Slovakijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas) užduoda Teisingumo Teismui kelis klausimus, susijusius su labai sudėtingu ginču dėl leidimo įrengti atliekų sąvartyną.
2. Ypač reikia išsiaiškinti, ar, užtikrinant visuomenės dalyvavimą išduodant leidimą pagal Direktyvą dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės² (toliau – TIPK direktyva), reikia pateikti sprendimą dėl atliekų sąvartyno vietos, jei tas sprendimas buvo priimtas per kitą nei leidimo išdavimo procedūrą.
3. Taip pat kyla klausimų dėl Direktyvos dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo³ (toliau – PAV direktyva) taikymo, ypač taikymo *ratione temporis*, dėl pakankamo vertinimo aktualumo ir dėl visuomenės dalyvavimo sprendžiant, ar jis pakankamai aktualus.
4. Aplinkos apsaugos klausimai kelia sunkumų, kai, kuriant nacionalines administracines ir teisinės apsaugos procedūras, reikia įgyvendinti veiksmingumo principą.
5. Pavyzdžiui, kalbant apie galimybę susipažinti su sprendimu dėl įrengimo vietos, kyla klausimas, ar iš pradžių neteisėtai uždraudus su juo susipažinti galima vėliau per administracinę procedūrą tai ištaisyti.
6. Kalbant apie galimus poveikio aplinkai vertinimo trūkumus, reikia išsiaiškinti, ar pagal Sąjungos teisę galima numatyti atskirą, su teisine apsauga išduodant integruotuosius leidimus įrengti sąvartyną nesusijusią, teisinės apsaugos procedūrą ir ar kompetentingas nacionalinis teismas, nagrinėjantis teisminį ginčą dėl integruotojo leidimo, gali ar privalo – jei to reikia – *ex officio* imtis tirti poveikio aplinkai vertinimo trūkumus.
7. *Najvyšší súd Slovenskej republiky* taip pat klausia, ar jis turi teisę skirti laikinąsias apsaugos priemones ir ar abiejų minėtų direktyvų bei Orhuso konvencijos⁴ perkėlimas į nacionalinę teisę suderinamas su pagrindine teise į nuosavybę.

II – Teisinis pagrindas

A – Orhuso konvencija

8. Orhuso konvencijos, kurią Bendrija pasirašė 1998 m. birželio 25 d. Orhuse (Danija)⁵, 6 straipsnyje numatyta, kad visuomenė gali dalyvauti išduodant leidimus tam tikrai veiklai.

2 — 2008 m. sausio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/1 (kodifikuota redakcija) (OL L 24, p. 8). Šią direktyvą nuo 2014 m. sausio 7 d. pakeitė 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės), OL L 334, p. 17.

3 — 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 85/337/EEB (OL L 175, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248), iš dalies pakeista 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB, nustatančia visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas (OL L 156, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 7 t., p. 466). Ši direktyva nuo 2012 m. vasario 16 d. buvo kodifikuota ir pakeista 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES (OL L 26, 2012, p. 1).

4 — Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais (OL L 124, 2005, p. 4).

5 — Priimta 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB (OL L 124, p. 1).

9. Konvencijos 6 straipsnio 4 dalyje reglamentuojamas visuomenės dalyvavimo veiksmingumas:

„Kiekviena Šalis užtikrina visuomenės dalyvavimą jau pradiniam etape, kai yra visos galimybės svarstyti įvairius variantus ir kai galima užtikrinti veiksmingą visuomenės dalyvavimą.“

10. Visuomenės galimybė gauti informaciją patikslinama Konvencijos 6 straipsnio 6 dalyje:

„Kiekviena Šalis reikalauja, kad kompetentingos valstybės institucijos sudarytų suinteresuotajai visuomenei galimybę pateikus prašymą, jeigu jis būtinas pagal nacionalinę teisę, nemokamai susipažinti ir išnagrinėti visą visuomenės dalyvavimo procedūros metu turimą ir gaunamą informaciją, susijusią su šiuo straipsnyje minimų sprendimų priėmimo procesu, nepažeidžiant Šalių teisės neteikti tam tikros informacijos pagal 4 straipsnio 3 ir 4 dalių nuostatas. <...>“

11. Konvencijos 9 straipsnyje reglamentuojama teisinė apsauga. Nagrinėjamu atveju ypač svarbi 4 dalis:

„Be to, ir nepažeidžiant 1 dalies nuostatų, vykdamas šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nurodytas procedūras turi būti nustatytos atitinkamos ir veiksmingos teisių gynimo priemonės, įskaitant, jei reikia, teismo įpareigojimą nepažeisti ieškovo teisių, kurios būtų teisingos, nešališkos, pasiūlytos laiku ir ne per daug brangios. <...>“

B – Sąjungos teisė

1. TIPK direktyva

12. Pagrindinė byla susijusi su 2008 m. rugpjūčio 8 d. sprendimu. Nuo 2008 m. vasario 18 d. anksčiau kelis kartus keista Direktyva 96/61/EB⁶ buvo kodifikuota Direktyva 2008/1, nenustačius pereinamojo laikotarpio ir nepakeitus turinio, remiantis minėtos direktyvos 22 straipsniu (toliau – TIPK direktyva). Todėl toliau remsimosi TIPK direktyvos redakcija, išplaukiančia iš Direktyvos 2008/1.

13. 11 konstatuojamojoje dalyje nustatomas santykis su PAV direktyva:

„Šios direktyvos nuostatų taikymas neturėtų pažeisti 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvos 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo nuostatų. Jei leidimui išduoti reikia atsižvelgti į papildomą informaciją ar išvadas, gaunamas toliau taikant šią direktyvą, ši direktyva neturėtų daryti įtakos Direktyvos 85/337/EEB nuostatų vykdymui.“

14. 24 konstatuojamojoje dalyje minimas visuomenės dalyvavimas:

„Veiksmingas visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus turėtų sudaryti palankias sąlygas visuomenei reikšti nuomonę, o sprendimų priėmėjams atsižvelgti į jos nuomones ir interesus, kurie gali būti svarbūs tiems sprendimams, kartu didindamas atskaitomybę ir sprendimų priėmimo proceso skaidrumą bei visuomenės informuotumą aplinkos klausimais ir paramą priimtiems sprendimams. Ypač visuomenė turėtų turėti prieigą prie informacijos apie įrenginių eksploatavimą ir jų galimą poveikį aplinkai bei, priimant bet kurį sprendimą, prie informacijos apie prašymus išduoti leidimus naujiems įrenginiams arba esminiems jų pakeitimams, apie pačius leidimus, jų atnaujinimą ir stebėsenos duomenis.“

6 — 1996 m. rugsėjo 24 d. Tarybos direktyva dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (OL L 257, p. 26; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 3 t., p. 80).

15. TIPK direktyvos 1 straipsnyje nurodytas jos tikslas:

„Šios direktyvos tikslas yra pasiekti integruotą taršos, kurią sukelia I priede išvardytos veiklos rūšys, prevenciją ir kontrolę. Ji nustato priemones, įskaitant ir atliekų tvarkymo priemones, skirtas užkirsti kelią teršalų išmetimui į orą, vandenį ir žemę, kuris atsiranda dėl aukščiau nurodytos veiklos, arba, jei tai neįgyvendinama, jam mažinti siekiant aukšto aplinkos apsaugos lygio ir nepažeidžiant Direktyvos 85/337/EEB ir kitų atitinkamų Bendrijos nuostatų.“

16. Prašymui išduoti leidimą keliami reikalavimai nustatyti TIPK direktyvos 6 straipsnyje:

„1. Valstybės narės imasi reikiamų priemonių užtikrinti, kad prašymuose leidimui gauti, pateikiamuose kompetentingai institucijai, būtų nurodyta:

a) įrenginys ir jo veiklos rūšys;

<...>

d) įrenginio vietos sąlygos;

<...>

j) apibūdintos išnagrinėtos pagrindinės alternatyvos, jei jų yra.

Į prašymą išduoti leidimą taip pat turi būti įtraukiama ne techninio pobūdžio aukščiau esančiose įtraukose nurodytos detalios informacijos santrauka.

2. Jei informacija, pateikta pagal reikalavimus, numatytus Direktyvoje 85/337/EEB, <...> arba kokia nors kita informacija, kurios reikalaujama pagal kitus teisės aktus, atitinka kurią nors šio straipsnio reikalavimą, tą informaciją galima įtraukti į prašymą arba ją prie jo pridėti.“

17. TIPK direktyvos 9 straipsnyje reglamentuojamas leidimo turinys:

„1. Siekdamas aukšto aplinkos apsaugos lygio saugant orą, vandenį ir žemę, valstybės narės garantuoja, kad į leidimą būtų įtraukiamos visos priemonės, reikalingos 3 ir 10 straipsnių leidimų išdavimo reikalavimams įvykdyti.

2. Išduodant leidimą naujam įrenginiui arba esminiam jo pakeitimui, jeigu yra taikytinas Direktyvos 85/337/EEB 4 straipsnis, atsižvelgiama į visą gautą svarbią informaciją arba kokią nors padarytą išvadą pagal tos direktyvos 5, 6 ir 7 straipsnius.

<...>

4. Nepažeidžiant 10 straipsnio, teršalų išmetimo ribinės vertės ir lygiaverčiai parametrai bei techninės priemonės, nurodytos šio straipsnio 3 dalyje, yra grindžiamos geriausiai prieinamais gamybos būdais, nenustatant kokio nors vieno metodo ar konkrečios technologijos, bet atsižvelgiant į atitinkamo įrenginio technines galimybes, jo geografinę padėtį ir vietos aplinkos sąlygas. Visais atvejais į leidimo sąlygas įtraukiamos nuostatos dėl tolimosios arba tarpvalstybinės taršos sumažinimo iki minimumo, kurios garantuotų aukštą aplinkos apsaugos lygį.“

18. TIPK direktyvos 15 straipsnyje reglamentuojamas visuomenės dalyvavimas:

1. Valstybės narės užtikrina, kad suinteresuotai visuomenei būtų sudarytos išankstinės ir veiksmingos palankios sąlygos dalyvauti procedūroje:

- a) išduodant leidimą naujiems įrenginiams;
- b) <...>

Tokiam dalyvavimui taikoma V priede nustatyta procedūra.

2. <...>

3. 1 ir 2 dalims taikomi 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/4/EB dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką 4 straipsnio 1, 2 ir 4 dalių apribojimai“.

19. TIPK direktyvos 16 straipsnyje, kuriuo įgyvendinama Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 dalis, nustatytos specialios teisinės apsaugos sąlygos.

20. V priede patikslinama, kokia informacija turi būti pateikta visuomenei:

„1. Sprendimo priėmimo procese visuomenė (viešais skelbimais arba kitomis atitinkamomis priemonėmis, pavyzdžiui, elektroninėmis masinėmis informacijos priemonėmis, jei jos prieinamos) iš anksto ir vėliausiai, kai tik informacija gali būti pagrįstai teikiama, informuojama apie:

- a) prašymą dėl leidimo arba atitinkamais atvejais pasiūlymą atnaujinti leidimą ar leidimo sąlygas pagal 15 straipsnio 1 dalį, įskaitant 6 straipsnio 1 dalyje išvardytų elementų aprašymą;

<...>

- c) kompetentingas institucijas, atsakingas už sprendimo priėmimą, tas, iš kurių gali būti gaunama atitinkama informacija, tas, kurioms gali būti teikiamos pastabos ar klausimai, ir pastabų ar klausimų pateikimo tvarkaraščio duomenis;

<...>

- f) laiką ir vietą, būdą atitinkamai informacijai gauti;

<...>

2. Valstybės narės užtikrina, kad tinkamais terminais suinteresuotai visuomenei būtų pateikta:

- a) pagal nacionalinės teisės aktus – svarbiausios ataskaitos ir patarimai, pateikti kompetentingai institucijai ar institucijoms tuo metu, kai suinteresuota visuomenė buvo informuota pagal 1 punktą;
- b) pagal Direktyvos 2003/4/EB [Direktyvos 2003/4/EB nuostatas] – 1 punkte nenurodyta informacija, kuri yra svarbi priimant sprendimą pagal 8 straipsnį ir kuri tampa prieinama po to, kai suinteresuota visuomenė buvo informuota pagal 1 punktą.“

21. Būtinybė išgirsti visuomenės nuomonę reglamentuojama V priedo 3 ir 4 punktuose:

„3. Suinteresuota visuomenė turi teisę, kol sprendimas nepriimtas, kompetentingai institucijai pareikšti pastabas ir nuomones.

4. Priimant sprendimą turi būti atsižvelgiama į šiame priede nustatyto konsultavimosi rezultatus.“

2. Direktyva dėl atliekų sąvartynų

22. Direktyvoje dėl atliekų sąvartynų⁷ (toliau – Sąvartynų direktyva) reglamentuojamas sąvartynų įrengimas ir eksploatacija.

23. Pagal Sąvartynų direktyvos 1 straipsnio 2 dalį joje nustatyti techniniai reikalavimai sąvartynams, kuriems taikoma TIPK direktyva:

„Kalbant apie sąvartynų techninį apibūdinimą, šioje direktyvoje yra nurodyti sąvartynų, kuriems taikoma Direktyva 96/61/EB, techniniai reikalavimai, kuriuos būtų galima taikyti konkrečiai formuluojant bendruosius tos direktyvos reikalavimus. Tariaama, kad atitinkamų Direktyvos 96/61/EB reikalavimų yra laikomasi, jei laikomasi šios direktyvos reikalavimų.“

24. Sąvartynų direktyvos 7 straipsnyje reglamentuojamas paraiškos leidimui gauti turinys. Joje, be kita ko, pateikiama ši informacija:

„d) atliekų šalinimo vietos apibūdinimas, jos hidrogeologinės ir geologinės ypatybės.“

25. Leidimo sąlygos nustatytos 8 straipsnyje:

„Valstybės narės imasi priemonių, kad:

a) kompetentinga institucija neišduotų leidimo sąvartynui neįsitikinusi, kad:

i) nepažeidžiant 3 straipsnio 4 ir 5 dalių, sąvartyno projektas atitinka visus atitinkamus šios direktyvos ir jos priedų reikalavimus;

ii) <...>“

26. Sąvartynų direktyvos I priede patikslinti sąvartynui, ypač jo įrengimo vietai, keliami reikalavimai:

„1. Vieta

1.1. Parenkant sąvartyno vietą, būtina atsižvelgti į reikalavimus, susijusius su:

a) atstumu nuo sąvartyno ribų iki gyvenamųjų ar poilsio vietų, vandens kelių ir telkinių, kitų žemės ūkio bei miesto vietovių;

b) požeminių vandenių, jūros pakrančių ar saugomų gamtos teritorijomis, esančiomis tame rajone, kuriame yra sąvartynas;

c) rajono geologinėmis ir hidrogeologinėmis sąlygomis;

7 — 1999 m. balandžio 26 d. Tarybos direktyva 1999/31/EB (OL L 182, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 4 t., p. 228), iš dalies pakeista 2003 m. rugsėjo 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1882/2003 (OL L 284, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 4 t., p. 447).

- d) potvynių, žemės įgriuvų, nuošliaužų ar griūčių pavojumi rajone;
- e) gamtos ir kultūros paveldo apsauga rajone.

1.2. Sąvartyną gali būti leidžiama įrengti tik tuo atveju, jei numatomos sąvartyno vietos ypatybės pagal aukščiau nurodytus reikalavimus ir taikytinos koreguojamosios priemonės rodo, kad sąvartynas nekels rimto pavojaus aplinkai.“

3. Direktyva dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką

27. TIPK direktyvos 15 straipsnio 4 dalis susijusi su Direktyva dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką⁸ (toliau – Direktyva dėl informacijos apie aplinką). 4 straipsnyje nustatytos išimty:

„1. <...>

2. Valstybė narė gali numatyti, kad prašymas pateikti informaciją apie aplinką būtų atmestas, jei informacijos atskleidimas neigiamai paveiktų:

<...>

d) komercinės arba pramoninės informacijos konfidencialumą, jei toks konfidencialumas numatytas nacionalinės arba Bendrijos teisės aktais tam, kad būtų apsaugoti teisėti ekonominiai interesai, įskaitant visuomenės interesą išsaugoti statistinių duomenų konfidencialumą ir mokesčių slaptumą;

<...>

Straipsnio 1 ir 2 dalyse minėto nepatenkinimo pagrindai turėtų būti aiškinami ribojančiai, konkrečiu atveju atsižvelgiant į visuomenės interesą informacijos atskleidimu. Kiekvienu konkrečiu atveju visuomenės interesas informacijos atskleidimu turi būti palygintas su atsisakymo ją pateikti interesu. Valstybės narės pagal straipsnio 2 dalies a, d, f, g ir h punktus negali numatyti, kad prašymas būtų nepatenkintas, jei prašymas susijęs su emisijos į aplinką informacija.

<...>

3. <...>

4. Jei įmanoma atskirti informaciją, kuri patenka į straipsnio 1 dalies d ir e punktų arba 2 dalies taikymo sritį, nuo kitos prašomos informacijos, pateikiama tik dalis valdžios institucijos turimos arba jai skirtos pareiškėjo prašomos informacijos.“

4. PAV direktyva

28. PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje sutikimo dėl planuojamos veiklos sąvoka reiškia:

„kompetentingos institucijos sprendimą, kuris suteikia užsakovui teisę įgyvendinti projektą.“

8 — 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/4/EB dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką ir panaikinanti Tarybos direktyvą 90/313/EEB (OL L 41, p. 26; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 7 t., p. 375).

29. PAV direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta esminė pareiga atlikti poveikio aplinkai vertinimą:

„Valstybės narės imasi visų priemonių, reikalingų užtikrinti, kad prieš duodant sutikimą, projektams, galintiems daryti reikšmingą poveikį aplinkai, *inter alia*, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos, būtų atliekamas poveikio aplinkai vertinimas. Šie projektai yra nurodyti 4 straipsnyje.“

30. PAV direktyvos 10a straipsnyje, įgyvendinančiame Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 dalį, nustatytos specialios teisinės apsaugos sąlygos.

C – Slovakijos teisė

31. Į Slovakijos teisę TIPK direktyva buvo perkelta Įstatymu Nr. 245/2003. Nagrinėjamu atveju ypač svarbios 8 straipsnio 3 ir 4 dalys, nes jose reglamentuojamas santykis su kitomis administracinėmis procedūromis:

„3. Jei kalbama apie integruotąjį leidimą eksploatuoti, su kuriuo taip pat reikalingas ir leidimas statyti naują statinį arba pakeisti esamą, dalis procedūros kartu yra ir statybų leidimo išdavimo procedūra. Išduodant integruotąjį leidimą, statybų priežiūros institucija turi suinteresuotos institucijos statusą (10 straipsnio 2 dalis).

4. Detaliojo plano patvirtinimo procedūra, poveikio aplinkai vertinimas ir sąlygų siekiant išvengti sunkių pramoninių avarijų nustatymas nėra integruotojo leidimo išdavimo dalis.“

32. Atkreiptinas dėmesys ir į 11 straipsnio 2 dalies g punktą, kuriame numatyta, kad kartu su prašymu suteikti leidimą būtina pateikti ir sprendimą dėl įrengimo vietos:

„Prie prašymo pridedama:

<...>

sprendimas dėl žemės naudojimo, jei kalbama apie naują įmonę ar esamos įmonės plėtrą,

<...>“

III – Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prašymas priimti prejudicinį sprendimą

33. Pagrindinėje byloje nagrinėjamas atliekų sąvartyno įrengimas Slovakijos Pezinoko mieste. Jau kelis dešimtmečius buvusios plytinės teritorijoje yra senas sąvartynas. Šiuo metu toje pačioje teritorijoje, buvusioje molio duobėje, planuojama įrengti naują sąvartyną.

34. Kaip rodo bylos medžiaga, šis projektas nagrinėtas per tris susijusias administracines procedūras, per kurias dėl jo priimti trys sprendimai. Miestas ir regioninė miesto planavimo tarnyba paskyrė įrengimo vietą, Aplinkos ministerija priėmė sprendimą dėl poveikio aplinkai, o Aplinkos apsaugos inspekcija per dviejų instancijų procedūrą išdavė integruotąjį leidimą įrengti sąvartyną. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas nagrinėjant teisinį ginčą dėl pastarojo sprendimo.

A – Dėl įrengimo vietos

35. 1997 m. birželio 26 d. Pezinoko miestas kaip bendrąjį teisės aktą Nr. 2/1997 patvirtino miesto detalų planą, kuriame, be kita ko, buvo numatyta įrengti naują atliekų sąvartyną buvusioje molio duobėje, visai netoli (apie 300 m) nuo miesto. Tačiau 2002 m. jis šį planą pakeitė ir 2006 m., Slovakijos Konstituciniam Teismui esamą planą panaikinus, priėmė naują planą, abu kartus numatydamas, kad minėtoje teritorijoje *jokio* sąvartyno įrengti negalima.

36. Tačiau dar 2002 m. rugpjūčio 7 d. bendrovė *Ekologická skládka as* buvo paprašiusi nustatyti naujojo atliekų sąvartyno vietą. Miestas šį prašymą 2006 m. lapkričio 30 d. atmetė, bet Bratislavos regioninė statybų priežiūros tarnyba („Krajský stavebný úrad v Bratislave“) šį sprendimą 2007 m. gegužės 7 d. pakeitė ir išdavė su detaliuoju planu susijusį leidimą, kuriame buvo nustatyta sąvartyno vieta.

37. Per šią administracinę procedūrą keli gyventojai (toliau – J. Križan ir kt.) pareiškė prieštaravimus. Jie konkrečiai nurodė, kad buvo pažeistas pakeistas 2006 m. miesto detalusis planas ir kad regioninės statybų priežiūros tarnybos darbuotojai buvo šališki. Vis dėlto jie iš procedūros pašalinti nurodant, kad šiame procedūros etape jų teisės negalėjo būti tiesiogiai pažeistos. Todėl keičiant sprendimą į jų prieštaravimus neatsižvelgta.

38. Pezinoko miesto skundas dėl pakeisto sprendimo buvo atmestas, nes jis šioje procedūroje negalėjo būti vienu metu pirmosios instancijos administracinė institucija ir procedūros dalyvis⁹. J. Križan ir kt. nurodo, kad jų skundas dėl neteisėto pašalinimo iš procedūros buvo patenkintas¹⁰, tačiau kol jis buvo nagrinėjamas, išgaliojo sprendimas dėl įrengimo vietos.

B – Dėl poveikio aplinkai vertinimo

39. Bendrovės *Pezinské tehelne a. s.* prašymu 1998 m. gruodžio 16 d. Aplinkos ministerija atliko sąvartyno projekto poveikio aplinkai vertinimą ir 1999 m. liepos 26 d. pateikė galutinę nuomonę dėl poveikio aplinkai.

40. Vykstant procedūrai dėl įrengimo vietos nustatymo, Aplinkos ministerija *Pezinské tehelne as* prašymu 2006 m. kovo 27 d. sprendimu pratęsė nuomonės dėl poveikio aplinkai galiojimą iki 2008 m. vasario 1 d.

C – Dėl integruotojo leidimo įrengti sąvartyną

41. Pasibaigus abiem minėtoms procedūroms, Slovakijos aplinkos apsaugos inspekcija *Ekologická skládka* 2007 m. rugsėjo 25 d. prašymu pradėjo integruotąją procedūrą pagal Įstatymą Nr. 245/2003, kuriuo į Slovakijos teisę perkelta TIPK direktyva. 2007 m. spalio 17 d. Aplinkos apsaugos inspekcija paskelbė prašymą ir nustatė terminą visuomenei pateikti savo pastabas.

42. Pirmojoje administracinės procedūros instancijoje J. Križan ir kt. bei Pezinoko miestas tvirtino, kad prašymas buvo neišsamus, nes prie jo nebuvo pridėtas sprendimas dėl sąvartyno įrengimo vietos, kuris pagal įstatymą privalo būti pridėtas prie prašymo. Aplinkos apsaugos inspekcijos prašymu bendrovė *Ekologická skládka* pateikė galiojantį regioninės statybų priežiūros tarnybos sprendimą dėl sąvartyno įrengimo vietos, tačiau pareiškė, kad tai saugoma komercinė paslaptis, todėl jis paviešintas nebuvo.

9 — 2010 m. rugsėjo 14 d. *Najvyšší súd* sprendimas (1 Sžo 373/2009, 2012 m. gruodžio 15 d. *Ekologická skládka* pareiškimo 15 priedo p. 82 ir 83).

10 — Jie remiasi 2010 m. birželio 17 d. *Najvyšší súd* sprendimu (Sžp 52/2009) ir 2011 m. rugsėjo 28 d. sprendimu (Sžp 3/2011).

43. 2008 m. sausio 22 d. Aplinkos apsaugos inspekcija išdavė integruotąjį leidimą įrengti ir eksploatuoti atliekų sąvartyną.

44. Šį sprendimą J. Križan ir kt. bei Pezinoko miestas apskundė, bet jų skundą taip pat nagrinėjo Aplinkos apsaugos inspekcija. Jie, be kita ko, tvirtino, kad buvo pažeistas miesto detalusis planas ir jiems nebuvo leista susipažinti su sprendimu dėl sąvartyno įrengimo vietos. Taip pat jie pareiškė, kad planuojamas atliekų sąvartynas nėra pakankamai nutolęs nuo gyvenamųjų namų ir neužtikrina pakankamos aplinkos apsaugos.

45. Per šią procedūrą Aplinkos apsaugos inspekcija paskelbė sprendimą dėl sąvartyno įrengimo vietos, iškabinusi jį savo skelbimų lentoje nuo 2008 m. kovo 14 d. iki balandžio 14 d. 2008 m. rugpjūčio 18 d. sprendimu skundą ji atmetė. Dėl prieštaravimo, kad buvo nusižengta miesto detaliam planui, Aplinkos apsaugos inspekcija konstatavo, kad jis turėjo būti pareikštas per sprendimo dėl įrengimo vietos priėmimo procedūrą.

D – Dėl proceso teismuose

46. Aplinkos apsaugos inspekcijos antrosios instancijos 2008 m. rugpjūčio 18 d. sprendimą J. Križan ir kt. bei Pezinoko miestas apskundė *Krajský súd Bratislava* (Bratislavos regiono teismas), kuris 2008 m. gruodžio 4 d. sprendimu ieškinį atmetė.

47. Nagrinėdamas apeliacinį skundą *Najvyšší súd* iš pradžių 2009 m. balandžio 6 d. nutartimi sustabdė integruotojo leidimo galiojimą, o vėliau 2009 m. gegužės 28 d. sprendimu šį leidimą panaikino. Jis motyvavo savo sprendimą tuo, kad sprendimas dėl įrengimo vietos buvo paskelbtas per vėlai, ir tuo, kad sprendimo dėl statybų projekto poveikio aplinkai galiojimas buvo pratęstas.

48. Dėl šio teismo sprendimo bendrovė *Ekologická skládka* konstituciniais pagrindais su ieškiniu kreipėsi į *Ústavný súd* (Konstitucinis Teismas). *Ústavný súd* 2010 m. gegužės 27 d. sprendimu panaikino 2009 m. balandžio 6 d. *Najvyšší súd* nutartį ir jo 2009 m. gegužės 28 d. sprendimą ir grąžino bylą *Najvyšší súd* nagrinėti iš naujo.

49. Motyvuodamas savo sprendimą *Ústavný súd* konkrečiai pabrėžė, kad *Najvyšší súd* priimdamas apskųstąjį sprendimą nepakankamai įvertino, ar per apeliacinę procedūrą buvo užtikrintas pakankamas visuomenės dalyvavimas, kaip jis apibrėžiamas integruotojo leidimo išdavimo procedūroje. Jo manymu, pagal procesinės teisės nuostatas tokia galimybė egzistuoja.

50. Be to, *Ústavný súd* taip pat kritikavo išvadas dėl su poveikiu aplinkai susijusio sprendimo galiojimo pratęsimo. Jo teigimu, šis sprendimas nebuvo proceso dalykas, nes apeliantai apeliaciniame skunde neginčijo jo teisėtumo, o galutinei nuomonei dėl PAV nagrinėti yra numatyta speciali procedūra.

E – *Najvyšší súd* klausimai

51. Grąžintą bylą vėl nagrinėja *Najvyšší súd*, kuris Teisingumo Teismo klausia:

„1. Ar pagal Sąjungos teisę (būtent SESV 267 straipsniu) įpareigojama arba leidžiama valstybės narės Aukščiausiajam Teismui *ex officio* kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, net jei pagrindinėje byloje susiklosto tokia situacija: Konstitucinis Teismas panaikina Aukščiausiojo Teismo sprendimą, iš esmės pagrįstą Sąjungos teisės aktų aplinkos apsaugos srityje taikymu, įpareigodamas šį teismą remtis Konstitucinio Teismo teisiniais vertinimais, susijusiais su procesinių ir esminių vienos iš proceso šalių konstitucinių teisių pažeidimu, kuriuose nebuvo atsižvelgta į ginčui reikšmingą Sąjungos teisę, kitaip tariant, kai Konstitucinis Teismas, tokiu

atveju būdamas galutinės instancijos teismas, nemanė privalantis pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prejudicinio klausimo ir pagrindinėje byloje laikinai netaikė teisės į priimtina aplinką ir jos apsaugą?

2. Ar galima įvykdyti pagrindinį integruotos prevencijos, kaip ji apibrėžiama TIPK direktyvos 8, 9 bei 23 konstatuojamosiose dalyse ir 1 bei 15 straipsniuose, taip pat visoje Sąjungos aplinkos teisėje, tikslą, apimantį taršos prevenciją ir kontrolę, įtraukiant visuomenę, kad būtų pasiektas aukštas visos aplinkos apsaugos lygis, taikant procedūrą, pagal kurią prasidedant integruotos prevencijos procedūrai suinteresuota visuomenė negali susipažinti su visais reikšmingais dokumentais (TIPK direktyvos 6 straipsnis kartu su 15 straipsniu), visų pirma su sprendimu dėl atliekų sąvartyno įrengimo vietos, ir kai vykstant pirmosios pakopos procedūrai prie pareiškimo pridedamas trūkstamas dokumentas, su sąlyga, kad jis nebus atskleistas kitoms proceso šalims, nes tai susiję su komercine paslaptimi? Kitaip tariant, ar galima pagrįstai teigti, kad sprendimas dėl įrenginio vietos (ypač jo motyvai) turi lemiamos reikšmės argumentų, pastabų ar kitų pasiūlymų pateikimui?
3. Ar pasiekiami PAV direktyvos tikslai, visų pirma kalbant apie Sąjungos aplinkos teisę, o konkrečiai kalbant, susiję su sąlyga, numatyta 2 straipsnyje, pagal kurią prieš išduodant leidimą turi būti atliekamas atitinkamų projektų poveikio aplinkai vertinimas, kai 1999 m. pateikta pirminė Aplinkos ministerijos nuomonė, kuria anksčiau buvo užbaigta poveikio aplinkai vertinimo procedūra, po kelerių metų pratęsiamą paprastu sprendimu, neatlikus naujos poveikio aplinkai vertinimo procedūros? Kitaip tariant, ar galima teigti, kad vieną kartą pagal PAV direktyvą priimtas sprendimas gali galioti neribotą laiką?
4. Ar TIPK direktyvoje (būtent jos preambulėje ir 1 bei 15a straipsniuose) nustatyta bendra pareiga, pagal kurią visos valstybės narės turi užtikrinti taršos prevenciją ir mažinimą, suteikdamos suinteresuotai visuomenei galimybę laiku pateikti teisingą ir pagrįstą administracinį skundą ar ieškinį, kartu su PAV direktyvos 10a straipsniu ir Orhuso konvencijos 6 straipsniu bei 9 straipsnio 2 ir 4 dalimis apima taip pat tos pačios visuomenės galimybę reikalauti, kad administracinės valdžios institucija ar teismas nustatytų laikinąją priemonę pagal nacionalinę teisę (pavyzdžiui, nutartį dėl integruoto sprendimo vykdymo sustabdymo), kuri laikinai, iki galutinio sprendimo priėmimo, leistų nutraukti numatyto įrenginio įrengimą?
5. Ar įmanoma teismo sprendimu, kuriuo įgyvendinama sąlyga, nustatyta TIPK direktyvoje, PAV direktyvoje arba Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 ir 4 dalyse, t. y. taikant minėtuose aktuose įtvirtintą visuomenės teisę į teisingą teisminę priežiūrą pagal SESV 191 straipsnio 1 ir 2 dalis, susijusią su Europos Sąjungos politika aplinkos apsaugos srityje, neteisėtai pažeisti įrenginio valdytojo teisę į nuosavybę, įtvirtintą, be kita ko, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Papildomo protokolo 1 straipsnyje, nes, pavyzdžiui, vykstant teisminiam procesui gali būti panaikintas pareiškėjui tinkamai suteiktas galutinis integruotas leidimas naujam įrenginiui?“

52. J. Križan ir kt., Pezinoko miestas, Slovakijos Bratislavos aplinkos apsaugos inspekcija ir bendrovė *Ekologická skládka as* bei Čekijos Respublika, Austrijos Respublika, Slovakijos Respublika ir Europos Komisija pateikė rašytines pastabas. 2012 m. sausio 17 d. surengtame teismo posėdyje taip pat dalyvavo Prancūzijos Respublika, bet nedalyvavo *Ekologická skládka*.

IV – Teisinis vertinimas

A – Dėl pirmojo klausimo – Aukščiausiojo Teismo teisė pateikti prejudicinį klausimą

53. Pirmuoju klausimu *Najvyšší súd* iš esmės klausia, ar Konstitucinio Teismo sprendimas yra kliūtis pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Pagal nacionalinę teisę *Najvyšší súd* sprendimą pagrindinėje byloje privalo priimti vadovaudamasis *Ústavný súd* teisiniais vertinimais. Be to, *Najvyšší súd* šiuo klausimu taip pat klausia, ar jis gali pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą *ex officio*, t. y. negavęs atitinkamo prašymo iš proceso dalyvių.

54. Motyvuojant prašymą priimti prejudicinį sprendimą taip pat pateiktą klausimą, ar pagal Sąjungos teisę leidžiama ar netgi reikalaujama, kad Aukščiausiasis Teismas tam tikrus *teisės klausimus* imtųsi nagrinėti *ex officio*, išnagrinėsiu kartu su trečiuoju prejudiciniu klausimu¹¹. Pagal teismo praktiką pati atitinkama teisės norma gali lemti, ar ji turi būti nagrinėjama *ex officio*¹². Būtent kalbėdamas apie trečiajame prejudiciniame klausime iškeltus teisės klausimus, *Najvyšší súd* užsimena apie galimybę juos iškelti *ex officio*.

55. Pagal teismo praktiką nei Konstitucinio Teismo nurodymai, nei tai, kad šalis nepateikė atitinkamo prašymo, negali būti kliūtis pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

56. Nacionaliniai teismai pagal SESV 267 straipsnį turi neribotą – t. y. *ex officio* arba šalių prašymu naudotiną¹³ – diskreciją kreiptis į Teisingumo Teismą tuomet, kai nusprendžia, kad jų nagrinėjamoje byloje kyla klausimų dėl Sąjungos teisės aiškinimo ar galiojimo ir jie dėl jų konkrečiu atveju turi priimti sprendimą¹⁴.

57. Teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę nebeskundžiami teismine tvarka, pagal SESV 267 3 dalį *privalo* kreiptis į Teisingumo Teismą, jeigu jam nagrinėjant bylą kyla klausimų, kaip aiškinti Sąjungos teisę. Šioje nuostatoje minimame skunde turi būti iškeltas tinkamo Sąjungos teisės taikymo klausimas¹⁵, nes įpareigojant paskutinės instancijos teismus kreiptis į Teisingumo Teismą pirmiausia siekiama išvengti valstybių narių nacionalinių teismų praktikos neatitikties Sąjungos teisės normoms¹⁶.

58. Darau prielaidą, kad Slovakijos *Najvyšší súd* – bent jau pagrindinėje byloje – yra SESV 267 straipsnio 3 dalyje apibrėžiamas teismas. Nors jo sprendimus ir gali peržiūrėti Slovakijos Konstitucinis Teismas, šis teismas tik užtikrina, kad būtų laikomasi Slovakijos Konstitucijos, bet nėra kompetentingas kontroliuoti, kaip nacionalinės institucijos ir teismai laikosi Sąjungos teisės¹⁷.

11 — Žr. D. 3 skirsnį (152 ir paskesni. punktai).

12 — 2000 m. birželio 27 d. Sprendimas *Océano Grupo ir Salvat Editores* (C-240/98-C-244/98, Rink. p. I-4941, 26 punktas), 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimas *Cofidis* (C-473/00, Rink. p. I-10875, 33 punktas) ir 2006 m. spalio 26 d. Sprendimas *Mostaza Claro* (C-168/05, Rink. p. I-10421, 29 punktas) grindžiami 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 6 straipsnio 1 dalies turiniu.

13 — 2011 m. liepos 21 d. Sprendimas *Kelly* (C-104/10, Rink. p. I-6813, 61 punktas).

14 — 2010 m. spalio 5 d. Sprendimas *Elchinov* (C-173/09, Rink. p. I-8889, 26 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

15 — Žr. 2002 m. birželio 4 d. Sprendimą *Lyckeskog* (C-99/00, Rink. p. I-4839, 17 ir 18 punktai).

16 — Sprendimas *Lyckeskog* (minėtas 15 išnašoje, 14 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

17 — Žr. 2010 m. gegužės 27 d. Slovakijos *Ústavný súd* sprendimą (I. ÚS 223/09-131, prašymo priimti prejudicinį sprendimą 9 priedo 16 punktas).

59. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pagal nacionalinės teisės taisyklę, pagal kurią teismui, kurio sprendimas nėra galutinis, privalomi aukštesnės instancijos teismo vertinimai, negalima atimti iš šių teismų galimybės pateikti Teisingumo Teismui klausimų dėl Sąjungos teisės, susijusios su tokiais vertinimais, aiškinimo. Teismas, kurio sprendimas nėra galutinis, turi turėti galimybę užduoti Teisingumo Teismui jam rūpimus klausimus, jei mano, kad dėl aukštesnio teismo atlikto teisės klausimų vertinimo jis turi priimti Sąjungos teisės neatitinkantį sprendimą¹⁸.

60. Taip pat ir siekiant užtikrinti Sąjungos teisės viršenybės principą, kad minėta bendradarbiavimo sistema veiktų, nacionalinis teismas turi būti laisvas pateikti Teisingumo Teismui bet kurį prejudicinį klausimą bet kuriuo, jo nuomone, tinkamu bylos nagrinėjimo momentu, net pasibaigus konstitucingumo kontrolės *ad hoc* procedūrai¹⁹.

61. Be to, nacionalinis teismas, pasinaudojęs jam SESV 267 straipsnio 2 dalimi suteikta galimybe, priimdamas sprendimą pagrindinėje byloje privalo paisyti Teisingumo Teismo pateikto nagrinėjamo nuostatų išaiškinimo ir, jei reikia, turi nesilaikyti aukštesnės instancijos teismo vertinimo, jei atsižvelgdamas į šį išaiškinimą mano, kad toks vertinimas neatitinka Sąjungos teisės²⁰.

62. Šie samprotavimai buvo pateikti dėl ne paskutinės instancijos teismų, tačiau jie juo labiau turi galioti paskutinės instancijos teismams, kurie sprendžia Sąjungos teisės klausimus, ir yra kontroliuojami Konstitucinio Teismo, kiek tai susiję su nacionalinės konstitucinės teisės laikymusi. Nacionalinė konstitucinė teisė gali turėti viršenybę visų kitų įstatymų atžvilgiu, tačiau negali kliudyti taikyti Sąjungos teisę²¹.

63. Taigi, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad pagal SESV 267 straipsnį valstybės narės teismas, kurio sprendimo dėl Sąjungos teisės aiškinimo nebegalima apskūsti, turėdamas abejonių dėl Sąjungos teisės taikymo nagrinėjamoje byloje, privalo net ir nesulaukęs atitinkamų bylos dalyvių prašymų *ex officio* pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, nors valstybės narės Konstitucinis Teismas ir yra priėmęs sprendimą dėl šios bylos ir grąžinęs minėtam teismui nagrinėti bylą iš naujo, laikantis jo nurodymų dėl nacionalinės konstitucinės teisės.

B – Dėl antrojo klausimo – galimybė susipažinti su sprendimu dėl įrengimo vietos per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą

64. Antrasis klausimas susijęs su galimybe susipažinti su sprendimu dėl atliekų sąvartyno įrengimo vietos, vykstant integruotojo leidimo išdavimo procedūrai.

65. Pirmojoje administracinės institucijos instancijoje šis sprendimas iš pradžių buvo traktuojamas kaip komercinė paslaptis, todėl nebuvo pavišintas. Tačiau antrojoje administracinės institucijos instancijoje visuomenei buvo leista su juo susipažinti. *Najvyšší súd* klausia, ar tokie veiksmai suderinami su TIPK direktyva.

66. Tam reikia išnagrinėti, ar sprendimas dėl įrengimo vietos – tai informacija, su kuria visuomenei iš esmės turi būti leista susipažinti vykstant integruotojo leidimo išdavimo procedūrai (žr. 2 skirsnį); taip pat reikia išsiaiškinti, kiek komercinių paslapčių apsauga pateisina atsisakymą jį paskelbti viešai (žr. 3 skirsnį) ir ar paskelbus jį viešai antrojoje administracinės institucijos instancijoje buvo įvykdyti Sąjungos teisės reikalavimai, ar šis paskelbimas nebuvo pavėluotas (žr. 4 skirsnį). Tačiau pirmiausia reikėtų aptarti abejones dėl šios klausimo priimtimumo (žr. 1 skirsnį).

18 — Sprendimas *Elchinov* (minėtas 14 išnašoje, 27 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).

19 — 2010 m. birželio 22 d. Sprendimas *Melki* (C-188/10 ir C-189/10, Rink. p. I-5667, 52 punktą).

20 — Sprendimas *Elchinov* (minėtas 14 išnašoje, 29 ir 30 punktai ir juose nurodyta teismo praktika).

21 — 1970 m. gruodžio 17 d. Sprendimas *Internationale Handelsgesellschaft* (11/70, Rink. p. 1125, 3 punktą) ir 2010 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Winner Wetten* (C-409/06, Rink. p. I-8015, 61 punktą).

1. Dėl antrojo klausimo priimtinumą

67. *Ekologická skládka* tvirtina, kad pagal Slovakijos teisę sprendimas dėl įrengimo vietos nesusijęs su integruotoju leidimu įrengti sąvartyną (Įstatymo Nr. 245/2003 8 straipsnio 4 dalis). Sprendimo dėl įrengimo vietos klausimas, jos teigimu, neb gali būti vėl keliamas per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą. Todėl esą visiškai nebuvo būtina jo skelbti viešai. *Ekologická skládka* netgi daro išvadą, kad antrasis klausimas pagrindinės bylos baigčiai nereikšmingas, todėl nepriimtinas.

68. Tačiau vis dėlto yra preziumuojama, kad nacionalinio teismo pateikti klausimai dėl Sąjungos teisės aiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nurodytus teisinius pagrindus ir faktines aplinkybes, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, yra svarbūs. Nacionalinio teismo pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas gali atmesti, tik jei yra akivaizdu, kad prašymas išaiškinti Sąjungos teisę visiškai nesusijęs su pagrindinės bylos faktais ar dalyku, kai problema hipotetinė arba kai Teisingumo Teismui nežinomos faktinės aplinkybės ar teisiniai pagrindai, kad jis galėtų naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus²².

69. Klausimas, ar ir kokiomis sąlygomis per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą turi būti paskelbtas sprendimas dėl sąvartyno įrengimo vietos, akivaizdžiai susijęs su ginču dėl leidimo teisėtumo. Juk jį skelbiant padaryta klaida gali reikšti procedūros klaidą. Todėl *Najvyšší súd* antrasis klausimas yra priimtinas.

2. Dėl būtinybės sudaryti galimybę susipažinti su sprendimu dėl įrengimo vietos

70. Su kokia informacija per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą turi būti leista susipažinti visuomenei, reikia nustatyti remiantis TIPK direktyvos 15 straipsnio 1 dalimi, 6 straipsniu ir V priedu.

a) Dėl informacijos atskleidimo per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą

71. Pagal TIPK direktyvos 15 straipsnio 1 dalies a punktą suinteresuotai visuomenei turi būti sudarytos išankstinės ir veiksmingos palankios sąlygos dalyvauti procedūroje išduodant leidimą naujiems įrenginiams. Tokiam dalyvavimui taikoma V priede nustatyta procedūra.

72. TIPK direktyvos V priedo 1 punkte numatyta, kad sprendimo priėmimo procese visuomenė iš anksto ir vėliausiai, kai tik informacija gali būti pagrįstai teikiama, turi būti *informuojama* apie tam tikrus faktus. Į juos, be kita ko, įeina prašymas išduoti leidimą, įskaitant 6 straipsnio 1 dalyje išvardytų elementų aprašymą.

73. Pagal V priedo 2 punktą suinteresuotai visuomenei tinkamais terminais turi būti *pateikta* tam tikra informacija, visų pirma svarbiausios ataskaitos ir patarimai, pateikti kompetentingai institucijai ar institucijoms tuo metu, kai suinteresuota visuomenė buvo informuota pagal 1 punktą (a punktas), ir 1 punkte nenurodyta informacija, kuri yra svarbi priimant sprendimą dėl leidimo išdavimo ir kuri tampa prieinama tik tada, kai suinteresuota visuomenė buvo informuota pagal 1 punktą (b punktas).

74. Šias nuostatas galima būtų aiškinti siaurai – taip, kad reikia leisti *susipažinti* tik su TIPK direktyvos V priedo 2 punkte apibrėžta informacija, o informacija, kuriai taikomas 1 punktas, pradėjus leidimo išdavimo procedūrą paskelbiama viešame skelbime. Taip aiškinant, atitinkamų originalių dokumentų, ypač prašymo išduoti leidimą, galima nepateikti.

22 — 1999 m. rugsėjo 7 d. Sprendimas *Beck ir Bergdorf* (C-355/97, Rink. p. I-4977, 22 punktas), 2006 m. gruodžio 5 d. Sprendimas *Cipolla ir kt.* (C-94/04 ir C-202/04, Rink. p. I-11421, 25 punktas), 2009 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Budějovický Budvar* (C-478/07, Rink. p. I-7721, 63 punktas) ir 2011 m. gruodžio 1 d. Sprendimas *Painer* (C-145/10, Rink. p. I-12533, 59 punktas).

75. Tačiau jau pagal V priedo 1 punkto c ir f punktus pateiktina informacija rodo, kad su originaliais dokumentais reikia leisti susipažinti. Pagal minėtus punktus turi būti pranešta, kokiose institucijose, kada, kur ir kaip galima susipažinti su atitinkama ar svarbia informacija. Tai reiškia, kad 1 punkte apibrėžtos visuomenei pateiktinos informacijos sąrašas nėra baigtinis, o tik turi suteikti galimybę susipažinti su kita informacija, kuri yra svarbi per leidimo išdavimo procedūrą.

76. Be to, būtų prieštaringa leisti susipažinti su pagal V priedo 2 punkto b papunktį vėliau pateikta su leidimu susijusia informacija, tačiau neleisti susipažinti su nuo pat pradžių turima informacija.

77. Neleidžiant susipažinti su prašymu išduoti leidimą ir jo priedais taip pat būtų ribojamas visuomenės informavimas, kuris pradinės redakcijos TIPK direktyvoje buvo apibrėžiamas plačiau: 15 straipsnio 1 dalyje buvo aiškiai numatyta galimybė visuomenei susipažinti su prašymu išduoti leidimą. Naująja TIPK direktyvos 15 straipsnio 1 dalies redakcija, įtvirtinta Direktyva 2003/35²³, teisės aktų leidėjas siekė ne apriboti skaidrumą, o sprendžiant iš pastarosios direktyvos 10 ir 11 konstatuojamųjų dalių, priderinti ją prie aukštesnių reikalavimų, nustatytų Orhuso konvencijoje.

78. Šia konvencija nesiekama apriboti visuomenės informavimo – jos 6 straipsnio 6 dalyje aiškiai numatyta, kad suinteresuotajai visuomenei turi būti sudaryta galimybė susipažinti ir išnagrinėti visą visuomenės dalyvavimo procedūros metu turimą ir gaunamą informaciją, susijusią su šiame straipsnyje minimų sprendimų priėmimo procesu. TIPK direktyvos nuostatos, reglamentuojančios visuomenės informavimą, turi būti aiškinamos kuo labiau laikantis Sąjungos įsipareigojimų pagal tarptautinę teisę, kylantių iš Orhuso konvencijos, kurie, be kita ko, įgyvendinami ir šia direktyva²⁴. Todėl jas reikia aiškinti taip, kad iš esmės turi būti leista susipažinti su bet kokio pobūdžio informacija, kuri turi reikšmės integruotojo leidimo išdavimo procedūrai.

b) Dėl sprendimo dėl įrengimo vietos paviešinimo

79. Šie samprotavimai rodo, kad per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą iš esmės turėjo būti leista susipažinti su sprendimu dėl įrengimo vietos, jeigu jis turėjo reikšmės išduodant leidimą.

80. Atrodytų, kad sąvartyno įrengimo vietos klausimas turėtų būti išspręstas per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą. TIPK direktyvos 1 straipsnyje ir 9 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto reikalavimo saugoti aplinką būtų daug lengviau laikytis, jei parenkant sąvartyno įrengimo vietą būtų siekiama kuo labiau sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.

81. Tačiau į TIPK direktyvą įtrauktas ne leidimo išdavimas įrenginiui apskritai, o (tik) priemonės, būtinos įvairioms pažeidžiamoms aplinkos terpėms, būtent orui, vandeniui ir dirvožemiui, apsaugoti. Ja pirmiausia siekiama reglamentuoti įrenginio eksploataciją ir jos metu naudotinas geriausias prieinamas technologijas. Sprendimas dėl įrengimo vietos gali turėti įtakos integruotajam leidimui – TIPK direktyvos 9 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad, nustatant leidimo sąlygas, turi būti atsižvelgta į geografinę padėtį ir vietos aplinkos sąlygas. Tačiau nėra numatyta, kad per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą turi būti nustatyta įrengimo vieta arba peržiūrėtas jau priimtas sprendimas dėl šios vietos nustatymo. Todėl sprendimu dėl įrengimo vietos suabejoti galima būtų tik netiesiogiai, išimties tvarka, jei pagal TIPK direktyvą leidimo įrenginiui išduoti negalima dėl nustatytos įrengimo vietos sąlygų.

23 — Minėta 3 išnašoje.

24 — 2011 m. gegužės 12 d. Sprendimas *Trianel Kohlekraftwerk Lünen* (C-115/09, Rink. p. I-3673, 41 punktas). Bendriau žr. 1996 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Komisija prieš Vokietiją* (C-61/94, Rink. p. I-3989, 52 punktas), 1998 m. liepos 14 d. Sprendimą *Bettati* (C-341/95, Rink. p. I-4355, 20 punktas), 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimą *Bellio F.lli* (C-286/02, Rink. p. I-3465, 33 punktas), 2006 m. gruodžio 7 d. Sprendimą *SGAE* (C-306/05, Rink. p. I-11519, 35 punktas) ir 2009 m. gegužės 14 d. Sprendimą *Internationaal Verhuis- en Transportbedrijf Jan de Lely* (C-161/08, Rink. p. I-4075, 38 punktas).

82. Tiesa, atliekų sąvartynams taikomos specialios taisyklės, nustatytos Sąvartynų direktyvoje. Jei sąvartynams taikoma TIPK direktyva, Sąvartynų direktyvoje pagal jos 1 straipsnio 2 dalį yra nurodyti taikytini „techniniai reikalavimai“, sukonkretinantys bendruosius TIPK direktyvos reikalavimus. Įvykdžius Sąvartynų direktyvoje numatytus reikalavimus laikoma, kad taikytini TIPK direktyvos reikalavimai taip pat įvykdyti.

83. Sąvartynų direktyvos I priedo 1 punkte reglamentuojamas sąvartyno įrengimo vietos pasirinkimas. Be kita ko, 1.1 punkto a papunktyje numatyta, kad reikia atsižvelgti į atstumą nuo sąvartyno ribų iki gyvenamųjų ar poilsio vietų ir miesto vietovių. Pagal 1.2 punktą sąvartyną gali būti leidžiama įrengti tik tuo atveju, jei sąvartyno vietos ypatybės rodo, kad jis nekels rimto pavojaus aplinkai.

84. Galima suabejoti, ar Sąvartynų direktyvoje nustatytos įrengimo vietos parinkimo taisyklės iš tiesų sukonkretina TIPK direktyvos „techninius reikalavimus“, kaip tai apibrėžiama Sąvartynų direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje; tačiau leidimas sąvartynui, šiaip ar taip, pagal Sąvartynų direktyvos 8 straipsnio a punkto i papunktį turi atitikti *visus* šios direktyvos reikalavimus. Taigi, integruotojo leidimo sąvartynui išduoti negalima, jei nebuvo įvykdyti reikalavimai, keliami dėl įrengimo vietos parinkimo.

85. Net jei per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą ir būtų netaikomi Sąvartynų direktyvos reikalavimai dėl sąvartyno įrengimo vietos, sprendimas dėl įrengimo vietos vis vien liktų aktualus. Juk per šią procedūrą reikia atsižvelgti į daugelį su vieta susijusių aspektų. Pavyzdžiui, pagal Sąvartynų direktyvos 7 straipsnio d punktą prašyme išduoti leidimą turi būti apibūdinta atliekų šalinimo vieta, jos hidrogeologinės ir geologinės ypatybės²⁵. I priedo 3 punkte nustatyti reikalavimai apsaugoti dirvožemį ir vandenį yra susiję su šiomis vietos nulemtomis sąlygomis. Administraciniame sprendime dėl sąvartyno vietos turi būti atsižvelgta ir į šiuos aspektus ir pateikta atitinkama informacija.

86. Ir pagaliau iš anksto priimtas sprendimas dėl atliekų sąvartyno vietos per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą svarbus dar ir todėl, kad jis pagal nacionalinę teisę nustato integruotojo leidimo pagrindą.

87. Taigi, sprendimas dėl įrengimo vietos bet kuriuo atveju priskiriamas informacijai, kuri turi reikšmės integruotojo leidimo išdavimo procedūrai. Taip galima paaiškinti, kodėl pagal Slovakijos įstatymo Nr. 245/2003 11 straipsnio 2 dalies g punktą aiškiai reikalaujama pateikti jį kartu su prašymu išduoti leidimą. Todėl per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą iš esmės turi būti leista susipažinti su prieš tai priimtu administraciniu sprendimu dėl įrenginio vietos.

3. Dėl komercinių paslapčių apsaugos

88. Tačiau susipažinti su informacija gali būti neleista, jei reikia apginti saugotinus interesus. Pagal TIPK direktyvos 15 straipsnio 3 dalį visuomenės dalyvavimui taikoma 15 straipsnio 1 dalis, atsižvelgiant į Direktyvos dėl informacijos apie aplinką 4 straipsnio 1, 2 ir 4 dalių apribojimus.

89. Pagal Direktyvos dėl informacijos apie aplinką 4 straipsnio 2 dalies d punktą valstybė narė gali neleisti susipažinti su informacija, jei informacijos atskleidimas neigiamai paveiktų komercinės arba pramoninės informacijos konfidencialumą, jei toks konfidencialumas numatytas nacionalinės arba Sąjungos teisės aktais tam, kad būtų apsaugoti teisėti ekonominiai interesai, įskaitant visuomenės interesą išsaugoti statistinių duomenų konfidencialumą ir mokesčių slaptumą.

25 — Žr. TIPK direktyvos 6 straipsnio 1 dalies d punktą; taip pat žr. j punktą, kuriame, be kita ko, reikalaujama apibūdinti išnagrinėtas pagrindines alternatyvas, jei tokių yra, t. y. ir alternatyvias įrengimo vietas.

90. Tačiau atsisakymo leisti susipažinti su informacija pagrindai pagal Direktyvos dėl informacijos apie aplinką 4 straipsnio 2 dalį turi būti aiškinami siaurai, konkrečiu atveju atsižvelgiant į visuomenės interesą atskleisti informaciją²⁶. Net jei dokumentuose yra komercinių paslapčių, pagal 4 straipsnio 4 dalį leisti susipažinti reikia bent jau su tomis informacijos dalimis, kurios nėra saugomos kaip komercinės paslaptys.

91. Teisingumo Teismas negali galutinai įvertinti, kiek sprendimas dėl įrengimo vietos turėjo likti konfidencialus dėl to, kad jame buvo komercinių paslapčių, nes *Najvyšší súd* nepateikė apie jas duomenų. Todėl tai įvertinti turės nacionaliniai teismai.

92. Tačiau tai, kad antroji administracinės institucijos instancija sprendimą dėl įrengimo vietos pavišino, leidžia įtarti, kad jame nebuvo jokių komercinių paslapčių. Iki šiol niekas, taip pat ir *Ekologická skládka*, nepateikė jokių duomenų, rodančių, kad šiame sprendime buvo saugotinos informacijos. Tačiau visuomenė labai suinteresuota informacija, susijusia su atliekų sąvartyno vieta. Šis interesas paprastai nusveria interesą saugoti su įmone susijusią informaciją.

93. Todėl toliau pateikiamoje analizėje darau prielaidą, kad nei visas sprendimas dėl įrengimo vietos, nei tam tikros jo dalys neturi būti traktuojamos kaip komercinė paslaptis ir saugomos.

4. Dėl paskelbimo momento

94. Taigi, lieka įvertinti, ar paskelbus sprendimą dėl įrengimo vietos per antrosios instancijos administracinę procedūrą TIPK direktyvos reikalavimai įvykdyti, ar vis dėlto šis sprendimas paskelbtas per vėlai.

95. TIPK direktyvos 15 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad suinteresuotai visuomenei būtų sudarytos išankstinės ir veiksmingos palankios sąlygos dalyvauti procedūroje išduodant leidimą naujiems įrenginiams. Dar aiškiau tai suformuluota Orhuso konvencijos, kuri įgyvendinama šia direktyva, 6 straipsnio 4 dalyje. Pagal ją visuomenė turi dalyvauti jau pradiniam etape, kai yra visos galimybės svarstyti įvairius variantus ir kai galima užtikrinti veiksmingą visuomenės dalyvavimą.

96. Tačiau vien paskelbti informaciją nepakanka. Pagal TIPK direktyvos V priedo 3 punktą suinteresuotoji visuomenė turi teisę, kol sprendimas nepriimtas, kompetentingai institucijai pareikšti pastabas ir nuomones. Pagal 4 punktą priimant sprendimą turi būti atsižvelgiama į konsultavimosi rezultatus. Šias nuostatas atitinka Orhuso konvencijos 6 straipsnio 7 ir 8 dalys.

97. Jei, kaip tikėtina, sprendimui dėl įrengimo vietos neturėjo būti taikoma komercinių paslapčių apsauga ir su juo turėjo būti leista susipažinti, per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą pirmąja instancija priimtas sprendimas neatitiko TIPK direktyvos reikalavimų. Visuomenė negalėjo susipažinti su sprendimu dėl įrengimo vietos ir negalėjo pareikšti nuomonės nei dėl to, ar atsižvelgiama į jos interesus, nei dėl to, ar jis atitinka Sąvartynų direktyvos I priedo 1 punkto reikalavimus.

98. Dėl šios priežasties *Najvyšší súd* mano, kad sprendimas buvo paskelbtas pavėluotai. Jo nuomone, tinkamas visuomenės dalyvavimas nebuvo užtikrintas.

26 — 2010 m. gruodžio 16 d. Sprendimas *Stichting Natuur en Milieu* (C-266/09, Rink. p. I-13119 52 punktą) ir 2011 m. liepos 28 d. Sprendimas *Office of Communications* (C-71/10, Rink. p. I-7205, 22 punktą).

99. Tačiau sprendimas dėl įrengimo vietos paskelbtas per antrosios instancijos administracinę procedūrą ir pagal per šią procedūrą pakeistą sprendimą dėl integruotojo leidimo visuomenė turėjo 30 dienų savo pozicijai pareikšti. Slovakijos *Ústavný súd* mano, kad šis paskelbimas ištaisė procedūros klaidą. Jis pabrėžė, kad pagal bendruosius Slovakijos administracinės procedūros principus valdžios institucija, nagrinėjanti bylą antrąja instancija, gali pakeisti visą administracinį sprendimą ir privalo tinkamai išklausti visuomenę.

100. Nei TIPK direktyvoje, nei Sąvartynų direktyvoje neregamentuojamas procedūros klaidų ištaisymas. Tačiau Sąjungos teisėje galimybė ištaisyti procedūros klaidas iš esmės pripažįstama²⁷, todėl TIPK direktyvos ir Sąvartynų direktyvos negalima interpretuoti taip, kad pagal jas procedūros klaidų ištaisyti negalima. Sprendime *Wells* nagrinėta situacija, kai nebuvo atliktas joks poveikio aplinkai vertinimas, o jau išduoto leidimo galiojimas buvo *sustabdytas*, siekiant atlikti (neatliktą) projekto poveikio aplinkai vertinimą, numatytą PAV direktyvoje; Teisingumo Teismas tai laikė tinkama priemone ištaisyti šios direktyvos pažeidimą²⁸.

101. Nesant Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių procedūros trūkumų, padarytų per integruotojo leidimo įrengti atliekų sąvartyną išdavimo procedūrą, ištaisymą, taikytinos nacionalinės teisės nuostatos. Tačiau ieškiniams, skirtiems iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių apsaugai užtikrinti, taikomos procesinės taisyklės neturi būti mažiau palankios už taisykles, taikomas panašioms ieškiniams pagal nacionalinę teisę (lygiavertiškumo principas) ir dėl jų naudojimas pagal Sąjungos teisę suteiktomis teisėmis neturi tapti praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas)²⁹.

102. Jei procedūros klaidų ištaisymui taikomos įprastos nacionalinės teisės nuostatos, lygiavertiškumo principas nepažeidžiamas. Siekiant laikytis veiksmingumo principo, dėl ištaisančios priemonės teisių turėtojai turi atsidurti tokioje situacijoje, kurioje būtų buvę, jeigu nebūtų buvusi padaryta procedūros klaida³⁰. Be to, ištaisanči priemonė neturi suteikti galimybės apeiti Sąjungos teisės arba jos netaikyti, ir ji turi likti išimtis³¹. Kitaip teisių turėtojai praktiškai negalės naudotis savo teisėmis arba tai bus pernelyg sudėtinga.

103. Tai reiškia, kad tai, jog administracinė institucija, nagrinėjanti bylą antrąja instancija, leido susipažinti su anksčiau nepateikta informacija ir suteikė galimybę pareikšti savo poziciją, ir tai, jog ta institucija turėjo teisę sulaukusi pareikštos pozicijos pakeisti pirmąją instancija priimtą sprendimą, yra būtinos, tačiau nepakankamos sąlygos procedūros klaidai ištaisyti.

104. Klaidą galima ištaisyti, tik jei per papildomą visuomenės įtraukimą iš tiesų visos galimybės dar atviros. Priešingu atveju šis vėliau atliktas procedūrinis veiksmas būtų tik formalus aktas, kuriuo visuomenės dalyvavimas niekaip neužtikrinamas.

105. Ar vėliau papildomai įtraukus visuomenę visos galimybės iš tiesų dar buvo atviros, turės įvertinti nacionaliniai teismai. Kad tai padarytų, jie, pavyzdžiui, gali išnagrinėti, kokių padarinių kilo, kai neliko vienos administracinės procedūros instancijos. Jie taip pat galėtų remtis tuo, ar ištaisymo momentu pirmąją instancija priimtas sprendimas jau buvo praktiškai įgyvendintas, sukuriant nepakeičiamus

27 — Dėl procedūros klaidų ištaisymo Komisijos kartelių bylose žr. 2011 m. spalio 25 d. Sprendimą *Solvay prieš Komisiją* (C-109/10 P, Rink. p. I-10329, 56 punktas); dėl muitinės procedūrų taisyklių žr. 1992 m. sausio 16 d. Sprendimą *Marichal-Margrève* (C-334/90, Rink. p. I-101, 25 punktas).

28 — 2004 m. sausio 7 d. Sprendimas *Wells* (C-201/02, Rink. 2004, I-723, 65 punktas). Bet žr. ir 2008 m. liepos 3 d. Sprendimą *Komisija prieš Airiją* (C-215/06, Rink. p. I-4911, 57–60 punktai).

29 — Sprendimas *Trianel Kohlekraftwerk Lünen* (minėtas 24 išnašoje, 43 punktas).

30 — Dėl kartelių bylų taisyklių žr. Sprendimą *Solvay prieš Komisiją* (minėtas 27 išnašoje).

31 — Sprendimas *Komisija prieš Airiją* (minėtas 28 išnašoje, 57 punktas).

faktus, taip pat, ar administracinė institucija, nagrinėjusi bylą antrąja instancija, visus prieštaravimus nagrinėjo atvirai ir objektyviai. Kadangi buvo kalbama apie atliekų sąvartyno įrengimo vietą, ypač reikėtų išnagrinėti, ar įgyvendinti Sąvartynų direktyvos I priedo 1 punkte nustatyti reikalavimai dėl sąvartynų vietų parinkimo.

5. Išvada dėl antrojo klausimo

106. Apibendrinant į antrąjį klausimą reikėtų atsakyti taip: pagal TIPK direktyvos 15 straipsnio 1 dalį ir V priedą per integruotojo leidimo įrengti atliekų sąvartyną išdavimo procedūrą visuomenei turi būti leista susipažinti su anksčiau priimtu sprendimu dėl sąvartyno įrengimo vietos, jei tam netrukdo svarios priežastys, pavyzdžiui, komercinės paslaptys. Jei iš pradžių be pakankamo pateisinimo su šiuo dokumentu susipažinti neleidžiama, šis trūkumas pagal nacionalinę teisę gali būti ištaisytas per administracinę procedūrą vėliau, jei visuomenė, vėliau gavusi šią galimybę, yra grąžinama į situaciją, kurioje būtų buvusi, jei su sprendimu jai būtų buvę leista susipažinti iš karto.

C – Dėl trečiojo klausimo – PAV direktyvos taikymas

107. Trečiuoju klausimu *Najvyšší súd* klausia, ar 2006 m. buvo galima pratęsti pirminės 1999 m. nuomonės dėl sąvartyno projekto poveikio aplinkai galiojimą, neatliekant naujo poveikio aplinkai įvertinimo.

108. *Ekologická skládka* abejoja, ar šis klausimas turi reikšmės sprendžiant pagrindinę bylą. *Ústavný súd* jau yra konstatavęs, kad poveikio aplinkai vertinimo trūkumai nėra pagrindinės bylos dalykas. Juos esą galima vertinti tik per atskirą tam numatytą procedūrą, o pagrindinės bylos dalyviai irgi nekėlė jų klausimo.

109. Šis prieštaravimas susijęs su aspektu, kurio neaptariau atsakydama į pirmąjį klausimą, – ar pagal Sąjungos teisę įpareigojama arba leidžiama nacionaliniam teismui *ex officio* imtis nagrinėti tam tikrus aplinkosaugos klausimus, nors pagal nacionalinę teisę to nėra numatyta³². Todėl reikėtų suprasti, kad trečiuoju ir pirmuoju klausimais klausinama, ar pagal PAV direktyvą galima nuomonės dėl poveikio aplinkai galiojimą pratęsti, iš naujo neįvertinus poveikio aplinkai (žr. toliau 1 skirsnį), ar šis klausimas turi būti nagrinėjamas kartu su integruotojo leidimo išdavimo klausimu, nors pagal nacionalinę teisę numatyta atskira procedūra poveikio aplinkai vertinimo trūkumams apskūsti (žr. toliau 2 skirsnį), ir ar pagal Sąjungos teisę privaloma, ar galima imtis nagrinėti šį klausimą *ex officio* (žr. 3 skirsnį).

1. Dėl PAV direktyvos

a) Dėl PAV direktyvos taikymo

110. Norint nustatyti, ar 2006 m. buvo galima pratęsti 1999 m. atlikto poveikio aplinkai vertinimo galiojimą, neatlikus naujo poveikio aplinkai vertinimo, pirmiausia reikia išsiaiškinti, ar šiuo atveju apskritai taikytina PAV direktyva.

111. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad kai leidimas buvo išduotas praėjus terminui, numatytam PAV direktyvai įgyvendinti, tačiau leidimo išdavimo procedūra formaliai buvo pradėta anksčiau (vadinamieji „pipeline“ projektai), pagal PAV direktyvą nereikalaujama atlikti poveikio aplinkai vertinimo³³.

32 — Žr. šios išvados 54 punktą.

33 — 1998 m. birželio 18 d. Sprendimas *Gedeputeerde Staten van Noord-Holland* (C-81/96, Rink. p. I-3923, 23 punktas) ir Sprendimas *Wells* (minėtas 28 išnašoje, 43 punktas).

112. Pagal Stojimo akto³⁴ 2 straipsnį PAV direktyva Slovakijoje į nacionalinę teisę turėjo būti perkelta iki stojimo datos, t. y. iki 2004 m. gegužės 1 d.

113. Formalia leidimo išdavimo procedūros pradžia iš pirmo žvilgsnio galima būtų laikyti prašymą išduoti integruotąjį leidimą. Jis pateiktas 2007 m. rugsėjo 25 d., taigi PAV direktyva lyg ir turėtų būti taikoma.

114. Tačiau, remiantis byloje esančia informacija, taip pat reiktų įvertinti, ar trys viena po kitos einančios procedūros – poveikio aplinkai vertinimas, vietos nustatymas ir integruotojo leidimo išdavimas – yra viena ir ta pati leidimo išdavimo procedūra, kaip ji apibrėžiama PAV direktyvoje³⁵. Tokiu atveju formali leidimo išdavimo procedūros pagal PAV direktyvą pradžia būtų 1998 m. gruodžio 16 d. pateiktas prašymas pradėti poveikio aplinkai vertinimą. Tokiu atveju PAV direktyva būtų netaikytina.

115. Kad pastarasis požiūris teisingas, ypač rodo tai, jog poveikis aplinkai buvo vertinamas siekiant įrengti atliekų sąvartyną. Tai, kad pagal Slovakijos teisę poveikio aplinkai vertinimas atliekamas atskirai nuo leidimo išdavimo procedūros, neturėtų išplėsti PAV direktyvos taikymo srities *ratione temporis*.

116. Kadangi poveikio aplinkai vertinimo procedūra yra formali administracinė procedūra, ji skiriasi nuo neformalių kontaktų siekiant parengti prašymą išduoti leidimą; šių kontaktų Teisingumo Teismas nepripažino leidimo išdavimo procedūros pradžia³⁶.

117. Taigi, leidimo išdavimo procedūros pradžios tapatinti su poveikio aplinkai vertinimu būtų negalima tik tuo atveju, jei būtų buvęs vertinamas kitas projektas, taip ir nepradėtas įgyvendinti praktiškai³⁷. Lemiamos reikšmės turi tai, ar sąvartyno projektas buvo nenutrūkstamai vykdomas, ar jo kažkuriuo momentu buvo atsisakyta³⁸.

118. Pezinoko miestas per tą laiką kelis kartus pakeitė planus ir nusprendė atmesti prašymą įrengti sąvartyną, tačiau atrodo, kad pagal Slovakijos teisę šie sprendimai nereiškė projekto pabaigos. Nepaisant išorinių aplinkybių panašumo, šis atvejis skiriasi nuo byloje *Gedeputeerde Staten van Noord-Holland* nagrinėtos situacijos. Toje byloje nagrinėta situacija, kai savivaldybė kelis kartus iš esmės keitė planus. Todėl Teisingumo Teismas paskutinį planą traktavo kaip naują³⁹. Tačiau toje byloje pati savivaldybė buvo pareiškėja, todėl kaskart pradėdavo naują leidimo išdavimo procedūrą⁴⁰.

119. Nagrinėjamu atveju prašymą pateikė *Ekologická skládka*. Iš jos argumentų galima spręsti, kad projektas buvo vykdomas nenutrūkstamai, nes darbai, palyginti su pradiniu grafiku, neva užsitęsę pirmiausia dėl Pezinoko miesto pasipriešinimo.

120. Tiesa, prašymą pradėti poveikio aplinkai vertinimo procedūrą pateikė kita bendrovė – *Pezinské tehelne as*. Tačiau atrodo, kad abi bendrovės tarpusavyje susijusios. *Pezinské tehelne as* akivaizdžiai remia projektą, nes paprašė pratęsti poveikio aplinkai vertinimo galiojimą, o per sprendimo dėl įrengimo vietos priėmimo procedūrą veikė jau *Ekologická skládka*. Be to, abi įmonės kartu pateikė administracinį skundą, kurį išnagrinėjus buvo priimtas sprendimas dėl įrengimo vietos.

34 — OL L 236, 2003, p. 33.

35 — Žr. 2006 m. gegužės 4 d. Sprendimą *Komisija prieš Jungtinę Karalystę* (C-508/03, Rink. p. I-3969, 102 punktas), 2011 m. kovo 17 d. Sprendimą *Brussels Hoofdstedelijk Gewest ir kt.* (C-275/09, Rink. p. I-1753, 37 punktas) ir 2011 m. spalio 18 d. Sprendimą *Boxus ir Roua* (C-128/09 - C-131/09, C-134/09 ir C-135/09, Rink. p. I-9711, 44 punktas).

36 — 1995 m. rugpjūčio 11 d. Sprendimas *Komisija prieš Vokietiją* („Großkrotzenburg“, C-431/92, Rink. p. I-2189, 32 punktas).

37 — Sprendimas *Gedeputeerde Staten van Noord-Holland* (minėtas 33 išnašoje, 25 punktas).

38 — Žr. mano 2011 m. spalio 13 d. išvadą nagrinėjamoje byloje *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias ir kt.* (C-43/10, 169 punktas).

39 — Sprendimas *Gedeputeerde Staten van Noord-Holland* (minėtas 33 išnašoje, 25 punktas).

40 — 1998 m. kovo 5 d. generalinio advokato J. Mischo išvada byloje *Gedeputeerde Staten van Noord-Holland* (C-81/96, Rink. p. I-3923, 47 punktas).

121. Ir net jei projektą vykdanči įmonė pasikeistų visiškai, tai savaime nereikštų, kad projekto buvo laikinai atsisakyta. Juk dažnai įmonės perleidžia viena kitai teises į projektą, jo paties iš esmės nekeisdamos.

122. Tačiau galiausiai nacionaliniai teismai turės įvertinti, ar sąvartyno projektas buvo vykdomas nenutrūkstamai, ar kažkuriuo momentu jo buvo atsisakyta, o vėliau pradėtas naujas. Jau vien todėl, nepaisant abejonių dėl PAV direktyvos taikymo *ratione temporis*, šį klausimą reikia nagrinėti toliau.

123. Be to, *Najvyšší súd* gali būti suinteresuotas gauti atsakymą į šį klausimą ir dėl kelių bylos dalyvių pateiktų argumentų, nes Slovakija dar prieš įstodama į Europos Sąjungą nacionalinės teisės aktus kūrė ir taikė laikydamasi PAV direktyvos reikalavimų. Todėl būtų logiška laiko prasme vien vadovaujantis nacionalinės teisės aktais atliktą poveikio aplinkai vertinimą traktuoti taip pat kaip vertinimą, kuriam jau turi būti taikoma PAV direktyva⁴¹. Tai neprieštarautų Sprendimui *Ynos*⁴², nes nors leidimo išdavimo procedūra buvo pradėta prieš Slovakijai įstojant į Europos Sąjungą, ji pasibaigė jau vėliau.

b) Dėl kriterijų, taikomų pratęsiui sprendimo dėl poveikio aplinkai galiojimą

124. Jei paaiškėtų, kad PAV direktyva taikytina leidimui vykdyti sąvartyno projektą arba kad pagal nacionalinės teisės aktus turi būti atitinkamai taikomi šios direktyvos reikalavimai, kiltų klausimas, ar 2006 m. sprendimas pratęsti 1999 m. priimto sprendimo dėl poveikio aplinkai galiojimą buvo suderinamas su direktyva.

125. Nacionalinis teismas pirmiausia turėtų nustatyti, ar 1999 m. atliktas vertinimas atitiko visus PAV direktyvos reikalavimus, nes, jei to nebuvo, vertinimas, net pratęsus jo galiojimą, negali pakeisti šioje direktyvoje apibrėžiamo poveikio aplinkai vertinimo.

126. PAV direktyvoje aiškiai nereglamentuota, ar turinio atžvilgiu pakankamo vertinimo galiojimas gali būti pratęstas. Tačiau lemiamos reikšmės turi PAV direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje nustatytas poveikio aplinkai vertinimo tikslas. Pagal šį straipsnį turi būti atliekamas projektų, galinčių daryti reikšmingą poveikį aplinkai, *inter alia*, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos, poveikio aplinkai vertinimas. Šis vertinimas negali apimti tik poveikio, kuris vykdamas projektą būtų atsiradęs kadaise praeityje. Veikiau jis turi apimti bet kokią įmanomą poveikį, faktiškai tikėtiną leidimo išdavimo metu.

127. Tai, be kita ko, rodo ir PAV direktyvos II priedo 13 punktas, taikomas projektų pakeitimams⁴³; pakeitimo sąvoka, beje, yra aiškinama plačiai⁴⁴.

128. Jei per tam tikrą laiką aplinkos sąlygos arba projektas pasikeitė ir tikėtinas kitokio pobūdžio reikšmingas poveikis aplinkai, poveikio aplinkai vertinimo procedūra turi būti papildyta arba atlikta iš naujo. Todėl gali prireikti išnagrinėti, ar poveikio aplinkai vertinimas išduodant leidimą tinkamai atspindi galimą reikšmingą projekto poveikį aplinkai⁴⁵; taigi, reikia atlikti tam tikrą *naują įvertinimą*, kuris parodytų, ar reikia papildomo poveikio aplinkai vertinimo.

129. Pagrindinėje byloje naujam įvertinimui reikšmės galėjo turėti įvairios aplinkybės.

41 — Žr. 1990 m. spalio 18 d. Sprendimą *Dzodzi* (C-297/88 ir C-197/89, Rink. p. I-3763, 37 ir 38 punktai), 1997 m. liepos 17 d. Sprendimą *Giloy* (C-130/95, Rink. p. I-4291, 28 punktas) ir 2008 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *Les Vergers du Vieux Tauves* (C-48/07, Rink. p. I-10627, 21 ir paskesni punktai).

42 — 2006 m. sausio 10 d. Sprendimas *Ynos* (C-302/04, Rink. p. I-371, 36 punktas).

43 — 2011 m. gruodžio 15 d. Sprendimas *Komisija prieš Ispaniją* („M-501“, C-560/08, prieinamas tik prancūzų ir ispanų kalbomis, 103 ir 104 punktai).

44 — 1996 m. spalio 24 d. Sprendimas *Kraaijeveld ir kt.* (C-72/95, Rink. p. I-5403, 39 punktas).

45 — Žr. Sprendimą *Wells* (minėtas 28 išnašoje, 47 punktas), 2006 m. gegužės 4 d. Sprendimą *Barker* (C-290/03, Rink. p. I-3949, 47 ir paskesni punktai), Sprendimą *Komisija prieš Jungtinę Karalystę* (minėtas 35 išnašoje, 103–106 punktai) ir mano išvadą byloje *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitolokarnanias ir kt.* (minėta 38 išnašoje, 140 punktas).

130. Pirmiausia reikėtų turėti galvoje praėjusį laiką. Iš esmės, vertinant poveikį aplinkai, reikia atsižvelgti į konkrečias projekto detales, nurodytas integruotajame leidime⁴⁶. Nebūtų nieko nuostabaus, jei projekto poveikis aplinkai būtų pasikeitęs, palyginti su poveikio aplinkai vertinimo rezultatais. Sąvartynų direktyva buvo priimta tais pačiais metais kaip ir sprendimas dėl poveikio aplinkai, tačiau į jos reikalavimus turėjo būti atsižvelgta išduodant integruotąjį leidimą. Net jei Slovakija, tikėdamasi įstoti į Europos Sąjungą, 1999 m. ir taikė Sąjungos teisę, tai dar nereiškia, kad, atliekant poveikio aplinkai vertinimą, buvo atsižvelgiama į Sąvartynų direktyvos padarinius, vertinant sąvartyno poveikį aplinkai.

131. Be to, jau atliktus poveikio aplinkai vertinimą, Pezinoko miestas savo planus pakeitė. Todėl negalima atmesti galimybės, kad, atsižvelgiant į pasikeitusią kaimyninių teritorijų paskirtį, sąvartyno projekto poveikis aplinkai turėtų būti įvertintas iš naujo. Dėl pasikeitusios paskirties minėtos teritorijos gali būti „opesnės“ sąvartyno poveikiui arba kompleksinis poveikis, palyginti su ankstesnio vertinimo rezultatais, gali būti padidėjęs⁴⁷.

132. Tačiau padidėjusį kompleksinį poveikį gali sukelti ir tai, kad esamas Pezinoko atliekų sąvartynas nebuvo uždarytas 2001 m., kaip numatyta poveikio aplinkai vertinime, o buvo eksploatuojamas mažiausiai iki 2007 m. spalio 31 d., gal ir ilgiau. Dėl to teritorijos užterštumas galėjo būti padidėjęs.

c) Dėl visuomenės dalyvavimo priimant sprendimą dėl to, ar pakanka seno poveikio aplinkai vertinimo

133. Sprendžiant iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų, *Najvyšší súd* taip pat norėtų žinoti, ar galima buvo naują vertinimą atlikti remiantis tik projekto vykdytojo prašymu ir visuomenei visiškai nedalyvaujant.

134. Reikėtų priminti, kad naujas vertinimas atliekamas siekiant nustatyti, ar reikia vėl įtraukti visuomenę. Šiuo atžvilgiu reikia pasverti suinteresuotumą veiksminga ir greita administracine procedūra ir visuomenės teises. Visuomenės dalyvavimas uždelstų procedūrą, juolab kad per leidimo išdavimo procedūrą gali prireikti kelis kartus patikrinti, ar poveikio aplinkai vertinimas, praėjus laikui ir pasikeitus aplinkybėms, dar yra pakankamai aktualus.

135. Net jei priimant sprendimą atlikti naują vertinimą visuomenė ir nedalyvauja, tai nereiškia, kad iš jos atimamos jos teisės. Sprendimas atlikti tokį vertinimą panašus į išankstinį įvertinimą, siekiant nustatyti, ar mažesnių projektų, apibrėžtų PAV direktyvos II priede, atveju apskritai reikalingas poveikio aplinkai vertinimas. Atlikdamos išankstinį įvertinimą kompetentingos institucijos turi užtikrinti, kad neliktų neįvertintas nė vienas projekto, galinčio turėti aplinkai reikšmingos įtakos, kaip ji apibrėžiama šioje direktyvoje, poveikis aplinkai, nebent bendrai susipažinus su konkrečiu nuo vertinimo atleistu projektu paaiškėtų, kad jis aplinkai didesnės įtakos neturės⁴⁸. Be to, visuomenė ir kitos susijusios nacionalinės institucijos turi galėti užtikrinti, prireikus – per teismus, kad būtų vykdoma kompetentingos institucijos pareiga atlikti vertinimą⁴⁹. Veiksmingos teisinės apsaugos užtikrinimo sumetimais kompetentinga nacionalinė institucija privalo pačiame sprendime arba vėliau visuomenės arba kitų institucijų prašymu informuoti jas apie motyvus, kuriais ji grindžia atsisakymą⁵⁰.

46 — Žr. šios išvados 128 punktą.

47 — Dėl atsižvelgimo į kompleksinį poveikį žr. 2011 m. lapkričio 24 d. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* („Ispanijos rudasis lokys“, C-404/09, Rink. p. I-11853, 76 ir paskesni punktai) ir Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* („M-501“, minėtas 43 išnašoje, 98 ir paskesni punktai).

48 — 2004 m. birželio 10 d. Sprendimas *Komisija prieš Italiją* („Lotto zero“, C-87/02, Rink. p. I-5975, 44 punktas).

49 — 2009 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Mellor* (C-75/08, Rink. p. I-3799, 58 punktas).

50 — Sprendimas *Mellor* (minėtas 49 išnašoje, 59 punktas).

136. Šie principai turi galioti ir atliekant naują įvertinimą, nes juo taip pat siekiama nustatyti dar pakankamai neįvertintą reikšmingą poveikį aplinkai. Vadovaudamasi šiais principais valstybės narės turi pačios nuspręsti, ar visuomenė turėtų būti įtraukta į sprendimo dėl atnaujinančio įvertinimo priėmimo procesą ir, jei reikia, tai kaip⁵¹.

d) Tarpinė išvada

137. Apibendrinant galima konstatuoti, kad jei PAV direktyva taikytina *ratione temporis*, anksčiau atliktas poveikio aplinkai vertinimas tebegalioja, jeigu jis leidimo išdavimo momentu tinkamai atspindi galimą reikšmingą projekto poveikį aplinkai. Visuomenė nebūtinai turi dalyvauti tiriant, ar, praėjus tam tikram laikui, aplinkos sąlygos arba projektas taip smarkiai pasikeitė, kad tapo galimas kitoks reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai.

2. Dėl galimybės atsieti teisinę apsaugą, kalbant apie įvairias leidimo sąlygas

138. Pagrindinėje byloje pateikti samprotavimai turės reikšmės, tik jeigu poveikio aplinkai vertinimo trūkumus apskritai galima skusti per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą. Atrodo, kad pagal Slovakijos teisę tai neįmanoma, nes *Ústavný súd* šiuo atžvilgiu nurodo atskirą teisinės apsaugos procedūrą. Todėl reikėtų patikrinti, ar tai, kad per teismo procesą, kuriame nagrinėjamas integruotasis leidimas įrengti sąvartyną, neleidžiama skusti anksčiau atlikto poveikio aplinkai vertinimo trūkumų, o tai padaryti galima tik per atskirą teisinės apsaugos procedūrą, suderinama su Sąjungos teise.

139. Pagal TIPK direktyvą nereikalaujama, kad poveikio aplinkai vertinimas būtų atliekamas kaip integruotojo leidimo išdavimo procedūros dalis. Į informaciją, gautą atlikus poveikio aplinkai vertinimą, pagal TIPK direktyvos 9 straipsnio 2 dalį reikia atsižvelgti, tačiau TIPK direktyva, kaip nustatyta 1 straipsnyje ir 11 konstatuojamojoje dalyje, iš esmės taikoma nepažeidžiant PAV direktyvos. Todėl TIPK direktyva iš principo leidžia valstybėms narėms įgyvendinti abi direktyvas per atskiras procedūras ir atskirti teisminę šių procedūrų kontrolę.

140. Tačiau integruotasis leidimas įrengti sąvartyną pagal Slovakijos teisę yra ir leidimas jį eksploatuoti, kaip tai apibrėžiama TIPK direktyvoje, ir leidimas jį įrengti (Slovakijos įstatymo Nr. 245/2003 8 straipsnio 3 dalis). Bet leidimas įrengti sąvartyną yra PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje apibrėžiamas leidimas. Todėl jis gali būti suteiktas tik atlikus poveikio aplinkai vertinimą. Tai reiškia, kad poveikio aplinkai vertinimo ir integruotojo leidimo sąsaja išplaukia iš Slovakijos teisės, nors pagal Sąjungos teisę to nereikalaujama.

141. Pagal PAV direktyvos 10a straipsnį suinteresuotos visuomenės atstovai turi turėti teisę į skundo teisme ar kitoje įstatymo nustatytoje nepriklausomoje ir nešališkoje institucijoje pateikimą, kad užginčytų sprendimų, veikimo ar neveikimo, kuriems pagal PAV direktyvą taikomos visuomenės dalyvavimo nuostatos, materialinį ar procesinį teisėtumą. Taigi, leidimo įrengti sąvartyną teismine kontrolė turi apimti ir poveikio aplinkai vertinimą.

142. Tačiau apskundimo procedūros būtinybė savaime dar nereiškia, kad tam tikri reikšmingi elementai, pavyzdžiui, poveikio aplinkai vertinimas, negali būti apskusti per atskiras procedūras.

51 — Dėl telekomunikacijų reguliavimo žr. 2008 m. vasario 21 d. Sprendimą *Tele2 Telecommunication* (C-426/05, Rink. p. I-685, 52 punktas).

143. Sąjungos teisėje nėra tiksliai reglamentuota, kaip turi atrodyti apskundimo procedūra. Tai turi nustatyti valstybės narės. Ieškinių, skirtų užtikrinti iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių apsaugą, pareiškimo procesinės taisyklės negali būti nepalankesnės nei tos, kurios taikomos panašioms nacionaline teise grindžiamiems ieškiniams (lygiavertiškumo principas), ir dėl jų Sąjungos teisės sistemoje nustatytų teisių įgyvendinimas negali būti praktiškai neįmanomas arba pernelyg sunkus (veiksmingumo principas)⁵².

144. Gali būti pateisinamų priešasčių nustatyti, kad atskiriems elementams reikia taikyti atskiras apskundimo procedūras. Iš anksto, dar prieš pradėdant didelio masto procedūras, galutinai išsiaiškinus tam tikrus klausimus padidėja pareiškėjų teisinis tikrumas.

145. Tačiau poveikio aplinkai vertinimo prigimtis tokia, kad sunku teisine prasme saugiai jį visiškai atriboti. Jis turi apimti poveikį aplinkai, kurį projektas, kuriam suteiktas leidimas, darys atitinkamai aplinkai atitinkamu metu⁵³. Su tuo būtų nesuderinama priimti galutinį sprendimą dėl poveikio aplinkai iš anksto. Tuo metu ar vėliau turi būti įmanoma bent jau apskūsti poveikio aplinkai vertinimo spragas, atsiradusias ar išaiškėjusias vėliau.

146. Be to, atskiruose procedūros etapuose skundžiami trūkumai atsiliepia ir vėlesniems etapams. Pavyzdžiui, jei teisminis ginčas parodo, kad poveikio aplinkai vertinime buvo klaidų, negalima, kol vyksta šis teismo procesas, suteikti galutinio leidimo projektui arba jį įgyvendinti⁵⁴. Kartu teisinės apsaugos suskaidymo pasekmė negali būti tokia, kad asmenys ar organizacijos, kurie pagal PAV direktyvos 10a straipsnį turi teisę kreiptis į teismą su prašymu peržiūrėti sprendimą, įvertinant jo procesinį ir materialinį teisėtumą, neturėtų galimybės dalyvauti peržiūrint tam tikrus atskirus procedūros etapus. Ir pagaliau tokia sistema negali neproporcingai padidinti visuomenės sąnaudų, skiriamų apskūsti projektą teisme.

147. Nacionalinė teisinės apsaugos sistema, neatitinkanti šių reikalavimų, būtų nesuderinama su veiksmingumo principu, nes ji teisių, kylančių iš Sąjungos aplinkos apsaugos teisės, įgyvendinimą darytų pernelyg sunkų ar netgi praktiškai neįmanomą.

148. Tokiu atveju, kad direktyvos būtų praktiškai veiksmingos, reikėtų, kad, sprendžiant vėliau vykstančių procedūros etapų klausimus teisme būtų galima peržiūrėti atliekant ankstesnius procedūros etapus galbūt padarytas klaidas⁵⁵. Tai būtų ypač reikalinga tuomet, kai dėl nacionalinių institucijų elgesio bei teisinę apsaugą reglamentuojančių nuostatų (pavyzdžiui, kompetentingoms institucijoms nuslepiant teisinės apsaugos galimybes) iš asmens būtų atimta galimybė pareikšti savo teises teisme⁵⁶.

52 — Sprendimas *Trianel Kohlekraftwerk Lünen* (minėtas 24 išnašoje, 43 punktas) ir Sprendimas *Boxus ir Roua* (minėtas 35 išnašoje, 52 punktas).

53 — Žr. šios išvados 128 punktą.

54 — Dėl planų ir programų poveikio aplinkai vertinimo žr. 2012 m. vasario 28 d. Sprendimą *Inter-Environnement Wallonie* (C-41/11, 47 punktas).

55 — Sprendimas *Brussels Hoofdstedelijk Gewest ir kt.* (minėtas 35 išnašoje, 37 punktas).

56 — Žr. 1998 m. rugsėjo 15 d. Sprendimą *Edis* (C-231/96, Rink. p. I-4951, 48 punktas), 1998 m. lapkričio 17 d. Sprendimą *Aprile* (C-228/96, Rink. p. I-7141, 43 punktas), 2003 m. vasario 27 d. Sprendimą *Santex* (C-327/00, Rink. p. I-1877, 57 ir paskesni punktai), 2010 m. balandžio 15 d. Sprendimą *Barth* (C-542/08, Rink. p. I-3189, 33 punktas) ir 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimą *Q-Beef* (C-89/10 ir C-96/10, Rink. p. I-7819, 51 punktas).

149. Teisingumo Teismas neturi pakankamai informacijos, kad šioje byloje galėtų galutinai išaiškinti, ar teisinė apsauga Slovakijoje arba jos taikymas nagrinėjamu atveju suderinamas su veiksmingumo principu. Tačiau prašymas priimti prejudicinį sprendimą verčia tuo abejoti. *Najvyšší súd* atskleidžia duomenis, rodančius, kad *Ekologická skládka* ir kompetentingos institucijos galbūt buvo sudariusios neteisėtus išankstinius susitarimus:

- Kiek galima spręsti, buvo pareikšta, kad sprendimą dėl įrengimo vietos priėmusios institucijos vadovas neva pats nuosavybės teise turėjo žemės projekto teritorijoje ir kartu su seserimis buvo *Ekologická skládka* stebėtojų tarybos narys⁵⁷.
- J. Križan ir kt. nebuvo leista dalyvauti sprendimo dėl įrengimo vietos priėmimo procedūroje, nes neva jų teisės dar nebuvo tiesiogiai pažeistos, tačiau per integruotojo leidimo išdavimo procedūrą jiems buvo pareikšta, kad sprendimas dėl įrengimo vietos jiems privalomas⁵⁸.
- Pirmojoje integruotojo leidimo išdavimo procedūros instancijoje sprendimas dėl įrengimo vietos be aiškios priežasties buvo laikomas paslapyje⁵⁹.

150. Konkrečiai šias aplinkybes turi išnagrinėti nacionaliniai teismai, kurie, kilus abejonių, gali pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra ir gauti tikslesnę informaciją dėl veiksmingumo principo tam tikrais atvejais taikymo.

151. Apibendrinant reikėtų konstatuoti, kad tai, jog per teismo procesą, kuriame nagrinėjamas integruotasis leidimas įrengti sąvartyną, neleidžiama skusti anksčiau atlikto poveikio aplinkai trūkumų, o tai padaryti galima tik per atskirą teisinės apsaugos procedūrą, yra suderinama su Sąjungos teise, jei taip atsiejus teisinę apsaugą atlikti integruotojo leidimo teisminę kontrolę netampa praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku. Jei teisinės apsaugos sistema arba jos taikymas neatitinka šių reikalavimų, tam, kad atitinkamos direktyvos būtų praktiškai veiksmingos, reikia, kad, sprendžiant vėliau vykstančių procedūros etapų klausimus teisme, būtų galima įvertinti atliekant ankstesnius procedūros etapus galbūt padarytas klaidas.

3. Dėl tam tikrų teisinių klausimų nagrinėjimo *ex officio*

152. Tiesa, poveikio aplinkai vertinimo trūkumų nagrinėjimas pagrindinėje byloje gali prieštarauti antrai *Ústavný súd* išvadai. Jis kritikavo, kad bylos dalyviai nepareiškė abejonių dėl poveikio aplinkai vertinimo. Todėl, jo tvirtinimu, *Najvyšší súd* sprendimą priėmė *ultra petita* ir taip viršijo savo kompetenciją. Dėl šios priežasties *Najvyšší súd* klausia, ar jis pagal Sąjungos teisę gali imtis šio klausimo *ex officio*.

153. Ir šiuo atveju, nesant taikytinų Sąjungos teisės nuostatų, iš esmės galioja valstybių narių procesinė autonomija, tačiau ja valstybės narės turi naudotis nepažeisdamos lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų⁶⁰.

57 — Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 6 punktai.

58 — Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 5, 6 ir 49 punktai.

59 — Žr. mano samprotavimus dėl antrojo klausimo (88 ir paskesni punktai).

60 — 2007 m. birželio 7 d. Sprendimas *van der Weerd ir kt.* (C-222/05-C-225/05, Rink. p. I-4233, 28 punktai ir jame nurodyta teismo praktika). Dėl bendrųjų šių principų reikalavimų žr. šios išvados 101 ir 143 punktus.

154. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą nėra duomenų, rodančių, kokių mastu *ex officio* galima imtis nagrinėti nacionalinės teisės klausimus. Todėl nėra kuo pasiremti tiriant, ar pagal *lygiavertiškumo principą* privaloma *ex officio* imtis nagrinėti poveikio aplinkai vertinimo trūkumus. Šiuo atžvilgiu nagrinėjamas atvejis skiriasi nuo bylos *van der Weerd*, kurioje buvo kilęs klausimas, ar nagrinėjamos Sąjungos teisės nuostatos atitinka nacionalines viešosios tvarkos (*ordre public*) nuostatas, kurias pagal Nyderlandų teisę buvo leidžiama imtis nagrinėti *ex officio* ⁶¹.

155. Kalbant apie *veiksmingumo principą*, kiekvieną kartą, kai kyla klausimas, ar nacionalinė procesinė norma neužkerta kelio arba pernelyg neapsunkina Sąjungos teisės taikymo, tai turi būti išsiaiškinta, atsižvelgiant į šios normos vietą per visą nacionaliniame teisme vykstantį procesą, proceso eigą ir jo ypatumus. Prireikus būtina atsižvelgti ir į pagrindinius nacionalinės teismų sistemos principus, kaip antai teisės į gynybą apsaugą, teisinio saugumo principą ir tinkamą proceso eigą ⁶². Kiekvieną atvejį reikia vertinti atskirai, atsižvelgiant į bylos faktines ir teises aplinkybes, ir tokio vertinimo negalima automatiškai perkelti iš kitų sričių, kuriose šis vertinimas buvo padarytas ⁶³.

156. Su veiksmingumo principu suderinamos nacionalinės nuostatos, neleidžiančios nacionaliniams teismams *ex officio* imtis nagrinėti Sąjungos teisės normų pažeidimo klausimo, jei tai reikėtų, kad jie turės atsisakyti iš esmės jiems priskirto pasyvaus vaidmens ir peržengti šalių apibrėžto ginčo ribas bei remtis kitomis faktinėmis aplinkybėmis nei tos, kuriomis savo reikalavimą grindžia šių Sąjungos teisės normų taikymu suinteresuota proceso šalis ⁶⁴.

157. Toks nacionalinio teismo įgaliojimų apribojimas pateisinamas principu, jog iniciatyva procese priklauso šalims, o teismas *ex officio* turi veikti tik išimtiniais atvejais gindamas viešąjį interesą. Šis principas apsaugo teises į gynybą ir užtikrina sklandų procesą, visų pirma apsaugodamas nuo didesnių laiko sąnaudų, kurios yra neišvengiamos, vertinant naujus pagrindus ⁶⁵.

158. Šios išvados buvo padarytos nagrinėjant bylą, susijusią su įtraukimu į valstybinio privalomojo draudimo sistemą ⁶⁶, ir bylą, susijusią su gyvūnų ligos įrodymais, kuriais grįstos priemonės, kurių buvo imtasi atitinkamos žemės ūkio įmonės atžvilgiu ⁶⁷.

159. Tačiau svarbiausias atvejis, kuriuo nacionaliniai teismai privalo *ex officio* imtis nagrinėti Sąjungos teisės klausimą, susijęs su Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais ⁶⁸ 6 straipsnio 1 dalimi. Turint galvoje silpnesnes vartotojo pozicijas, palyginti su kita sutarties šalimi, pagal šią nuostatą numatyta, kad nesąžininga sąlyga vartotojui yra neprivaloma. Kaip rodo teismo praktika, tai yra imperatyvi nuostata, formalią pusiausvyrą, kurią ji nustato tarp sutarties šalių teisių ir pareigų, siekianti pakeisti realia pusiausvyrą, galinčia atkurti pastarųjų lygybę. Siekdamas užtikrinti jų veiksmingumą, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad nacionalinis teismas turi *ex officio* įvertinti, ar sutarties sąlyga nėra nesąžininga ⁶⁹.

160. Aplinką taip pat reikia saugoti, ir visuomenė labai suinteresuota, kad Sąjungos teisėje numatytas poveikio aplinkai vertinimas būtų atliktas tinkamai.

61 — Sprendimas *van der Weerd ir kt.* (minėtas 60 išnašoje, 29 ir paskesni punktai).

62 — 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *Peterbroeck* (C-312/93, Rink. p. I-4599, 14 punktas), 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *van Schijndel ir van Veen* (C-430/93 ir C-431/93, Rink. p. I-4705, 19 punktas) ir Sprendimas *van der Weerd ir kt.* (minėtas 60 išnašoje, 33 punktas).

63 — Sprendimas *Cofidis* (minėtas 12 išnašoje, 37 punktas).

64 — Sprendimai *van Schijndel ir van Veen* (minėtas 62 išnašoje, 22 punktas) ir *van der Weerd ir kt.* (minėtas 60 išnašoje, 33 punktas).

65 — Sprendimai *van Schijndel ir van Veen* (minėtas 62 išnašoje, 21 punktas) ir *van der Weerd ir kt.* (minėtas 60 išnašoje, 35 punktas).

66 — Sprendimas *van Schijndel ir van Veen* (minėtas 62 išnašoje).

67 — Sprendimas *van der Weerd ir kt.* (minėtas 60 išnašoje).

68 — Minėta 12 išnašoje.

69 — Be 12 išnašoje minėtų sprendimų, žr. ir 2009 m. birželio 4 d. Sprendimą *Pannon GSM* (C-243/08, Rink. p. I-4713, 22 ir paskesni. punktai) ir 2009 m. spalio 6 d. Sprendimą *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, Rink. p. I-9579, 30 ir paskesni punktai).

161. Tačiau PAV direktyvoje nėra jokios į Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalį panašios nuostatos, reglamentuojančios poveikio aplinkai vertinimo trūkumų padarinius leidimų galiojimui. Konkrečiai tariant, joje nėra nuostatos, pagal kurią, nustačius poveikio aplinkai vertinimo trūkumus, leidimas netenka galios.

162. Nebūtina atsakyti į klausimą, ar, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, reikėtų *ex officio* imtis nagrinėti visišką atsisakymą atlikti pagal Sąjungos teisę privalomą poveikio aplinkai vertinimą. Bet kuriuo atveju toks vertinimas yra svarbus pagrindas formuluojant aplinkos apsaugos teisės aktais grindžiamus prieštaravimus prieš tam tikrą projektą.

163. Tačiau nemanau, kad, kilus abejonių dėl poveikio aplinkai vertinimo aktualumo, kiekvienu atveju reikėtų *ex officio* imtis nagrinėti šį klausimą. Jei poveikio aplinkai vertinimas yra atliktas, bet kokie ieškovai gali juo remtis skųsdami tariamas jo spragas. Trūkumų gali atsirasti, praėjus ilgesniam laikui arba pasikeitus išorės aplinkybėms, bet tai dar nereiškia, kad aplinka būtinai patirs papildomą poveikį. Juk pagaliau papildomą vertinimą būtina atlikti jau tuomet, jei toks papildomas poveikis yra galimas. Jei poveikio aplinkai vertinimą teismai turėtų nagrinėti *ex officio*, kiltų didelė rizika procesui, bet aplinka nebūtina dėl to laimėtų. Todėl viešasis interesas atsižvelgti į poveikio aplinkai vertinimo aktualumą nėra toks svarbus, kad pateisintų nagrinėjimą *ex officio*. Veikia pakanka, kilus tokių abejonių, imtis jas nagrinėti, tik gavus aiškų bylos dalyvio skundą.

164. Kalbant apie kitus aplinkos apsaugos aspektus, pažymėtina, kad šių svarstymų išvados gali būti kitokios. Be kita ko, remiantis J. Križan ir kt. argumentais, atrodo tikslinga įvertinti, ar senasis Pezinoko atliekų sąvartynas eksploatuojamas nepažeidžiant Sąvartynų direktyvos 14 straipsnio⁷⁰. Jis siejamas su dideliu pavojumi sveikatai. Tačiau neatrodo, kad senojo sąvartyno eksploatavimas būtų pagrindinės bylos dalykas.

165. Kalbant apie naująją sąvartyną, *Najvyšší súd* nepateikia duomenų, rodančių, kad jis būtų eksploatuojamas pažeidžiant taikytinus techninius standartus. Todėl, palyginti su vis dar eksploatuojamu senuoju sąvartynu, jis netgi gali reikšti geresnę aplinkos apsaugą.

166. Taigi, neišvengiamai jokio Sąjungos aplinkos apsaugos teisėje įtvirtinto pagrindo ginant viešąjį interesą įpareigoti *Najvyšší súd*, kitaip, nei nurodyta nacionalinės teisės nuostatose, imtis *ex officio* nagrinėti abejones, kilusias dėl poveikio aplinkai vertinimo aktualumo.

167. Tačiau Sąjungos teisės klausimai, remiantis veiksmingumo principu, turi taip pat būti nagrinėjami *ex officio*, jei šalys iš tiesų neturėjo galimybės pareikšti ginčijamomis nuostatomis grindžiamo ieškinio pagrindo nacionaliniame teisme⁷¹.

168. Jei iš *Najvyšší súd* pateiktų duomenų, rodančių, kad tarp *Ekologická skládka* ir leidimą išdavusių institucijų egzistavo išankstinis neteisėtas susitarimas⁷², paaiškėtų, jog buvo iš tiesų pažeistas veiksmingumo principas, būtų laikytina, kad J. Križan ir kt. iš tiesų neturėjo galimybės tariamai neaktualaus poveikio aplinkai vertinimo apskusti nacionaliniams teismams. Tokiu atveju *Najvyšší súd* privalėtų imtis nagrinėti šį klausimą *ex officio*.

70 — Žr. nagrinėjamą bylą C-331/11 *Komisia prieš Slovakiją* (OL C 28, 2011, p. 4), kurios dalykas – Žilina-Považský Chlmec mieste esantis sąvartynas.

71 — Žr. Sprendimą *van der Weerd ir kt.* (minėtas 60 išnašoje, 40 ir 41 punktai); taip pat Sprendimą *Peterbroeck* (minėtas 62 išnašoje).

72 — Žr. šios išvados 149 punktą.

4. Išvada dėl trečiojo klausimo

169. Taigi, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti taip:

Jei PAV direktyva taikytina *ratione temporis*, anksčiau atliktu projekto poveikio aplinkai vertinimu galima remtis išduodant jam leidimą, jei leidimo išdavimo momentu jis tinkamai atspindi galimą reikšmingą projekto poveikį aplinkai. Visuomenė nebūtinai privalo dalyvauti tiriant, ar, praėjus tam tikram laikui, aplinkos sąlygos arba projektas taip smarkiai pasikeitė, kad tapo galimas kitoks reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai.

Tai, kad per teismo procesą, kuriame nagrinėjamas integruotasis leidimas įrengti atliekų sąvartyną, neleidžiama patikrinti, ar anksčiau atliktas poveikio aplinkai vertinimas vis dar yra aktualus, o tai padaryti galima tik per atskirą teisinę apsaugos procedūrą, yra suderinama su Sąjungos teise, jei taip atsiejus teisinę apsaugą atlikti integruotojo leidimo teisminę kontrolę poveikio aplinkai vertinimo aspektu netampa praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku. Jei teisinės apsaugos sistema arba jos taikymas neatitinka šių reikalavimų, tam, kad atitinkamos direktyvos būtų praktiškai veiksmingos, reikia, kad, sprendžiant vėliau vykstančių procedūros etapų klausimus teisme, būtų galima įvertinti atliekant ankstesnius procedūros etapus galbūt padarytas klaidas.

Nacionaliniai teismai turi *ex officio* imtis nagrinėti poveikio aplinkai vertinimo aktualumo klausimą, jei teisių turėtojai iš tiesų neturėjo galimybės šiuo klausimu kreiptis į nacionalinius teismus. Tokia prielaida ypač darytina, jei teisinės apsaugos sistema ar jos taikymas neatitinka veiksmingumo principo reikalavimų.

D – Dėl ketvirtojo klausimo – laikinosios apsaugos priemonės

170. Ketvirtuoju klausimu *Najvyšší súd* klausia, ar teisinė visuomenės apsauga pagal TIPK direktyvą ir PAV direktyvą apima ir galimybę reikalauti administracinės valdžios institucijos ar teismo nustatyti laikinąją priemonę pagal nacionalinę teisę (pavyzdžiui, nutartį dėl integruotojo sprendimo vykdymo sustabdymo), kuri laikinai, iki galutinio sprendimo priėmimo, leistų nutraukti numatyto įrenginio įrengimą.

171. Nors nei TIPK direktyvoje, nei PAV direktyvoje nėra numatyta laikinųjų apsaugos priemonių, pagal nusistovėjusią teismo praktiką Sąjungos teisės reguliuojamą ginčą nagrinėjantis teismas turi turėti teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kad užtikrintų visišką būsimo teismo sprendimo dėl teisių, kuriomis remiamasi pagal Sąjungos teisę, buvimo veiksmingumą⁷³.

172. Šis įpareigojimas – tai Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje įtvirtintos teisės į veiksmingą teisinę gynybą, kurią pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą sakinį turi užtikrinti valstybės narės, išraiška.

173. Be to, ir Orhuso konvencijos, į kurią reikia atsižvelgti aiškinant TIPK direktyvą ir PAV direktyvą⁷⁴, 9 straipsnio 4 dalyje reikalaujama, kad teisinė apsauga pagal šias direktyvas apimtų ir tinkamas laikinąsias apsaugos priemones.

174. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad *Najvyšší súd* abejoja, ar šalis, prieš kurią nukreipta laikinoji apsaugos priemonė, neturėtų būti išklaudyta prieš tą priemonę skiriant.

73 — 1990 m. birželio 19 d. Sprendimas *Factortame ir kt.* (C-213/89, Rink. p. I-2433, 21 punktą), 2001 m. sausio 11 d. Sprendimas *Siples* (C-226/99, Rink. p. I-277, 19 punktą) ir 2007 m. kovo 13 d. Sprendimas *Unibet* (C-432/05, Rink. p. I-2271, 67 punktą).

74 — Žr. šios išvados 78 punktą.

175. Šiuo atžvilgiu reikėtų vadovautis sąžiningo proceso principu, kurio viena sudedamųjų dalių yra ir teisė būti išklaustam⁷⁵. Tiesa, teisės būti išklaustam konkrečios savybės gali skirtis pagal tai, kaip skubiai reikia priimti sprendimą, tačiau visi šios teisės apribojimai turi būti deramai pateisinti ir lydimi procesinių garantijų, užtikrinančių suinteresuotų asmenų galimybę veiksmingai ginčyti skubos tvarka priimtas priemonės⁷⁶.

176. Todėl ypač skubiu atveju teismas, net neišklausęs visų bylos dalyvių gali skirti laikinąją apsaugos priemonę⁷⁷, tačiau vėliau jis turi kuo skubiau juos išklausti⁷⁸ arba suteikti jiems bent galimybę užginčyti šią priemonę skubos tvarka ir pareikšti savo nuomonę.

177. Todėl į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti taip: visuomenės teisinė apsauga pagal TIPK direktyvą ir PAV direktyvą apima ir galimybę reikalauti administracinės valdžios institucijos ar teismo nustatyti laikinąją priemonę pagal nacionalinę teisę, kuri laikinai leistų nutraukti numatyto įrenginio įrengimą. Ypač skubiais atvejais bylos dalyvių galima neišklausti, jeigu jie turi galimybę kuo skubiau pareikalauti, kad skirtoji priemonė būtų peržiūrėta.

E – Dėl penktojo klausimo – nuosavybės apsaugos ribos

178. Penktuoju klausimu *Najvyšší súd* klausia, ar įmanoma teismo sprendimu, kuriuo įgyvendinama sąlyga, nustatyta TIPK direktyvoje, PAV direktyvoje arba Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 ir 4 dalyse, ir panaikinamas tinkamai suteiktas galutinis leidimas naujam įrenginiui, neteisėtai pažeisti įrenginio valdytojo teisę į nuosavybę. Teismas konkrečiai klausia, kokia proporcija turi būti taikoma, siekiant suderinti visuomenės interesą į aplinkos apsaugą ir asmens teisę į nuosavybę, jei ši asmens teisė (visų pirma su naudojimu susijęs jos aspektas) būtinai yra susijusi su poveikiu aplinkai, kuri saugoma Sąjungos teisės nuostatomis ar neišvengiamai jai daro poveikį.

179. Nuosavybė pripažįstama Pagrindinių teisių chartijos 17 straipsnyje ir jau anksčiau buvo pripažinta nusistovėjusioje Teisingumo Teismo praktikoje. Tačiau nuosavybės teisei gali būti nustatyti apribojimai, jeigu jie faktiškai atitinka Sąjungos bendrojo intereso tikslus ir nėra neproporcingas bei neleistas išimasis siekiamų tikslų atžvilgiu, pažeidžiantis garantuojamų teisių esmę⁷⁹.

180. Pagrindinėje byloje kalbama apie du nuosavybės aspektus: pirma, apie atliekų sąvartynui numatytos teritorijos, kurios naudojimą riboja leidimo sąlygos, nuosavybę, ir, antra, leidimu grindžiamos galimos teisės toje teritorijoje įrengti ir eksploatuoti atliekų sąvartyną.

181. Tačiau teisė įrengti ir eksploatuoti sąvartyną nuosavybės aspektą įgyja tik tuomet, kai išduotas leidimas yra galutinis. Prieš tai kalba eina tik apie perspektyvą įrengti ir eksploatuoti sąvartyną. Bet nuosavybės teisė perspektyvų negina⁸⁰, bent jau ne tuomet, kai dėl jų įgyvendinimo vyksta ginčas⁸¹.

75 — 2000 m. kovo 28 d. Sprendimas *Krombach* (C-7/98, Rink. p. I-1935, 27 ir 39 ir 40 punktai), 2006 m. gegužės 2 d. Sprendimas *Eurofood IFSC* (C-341/04, Rink. p. I-3813, 66 punktas) ir 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimas *Gambazzi* (C-394/07, Rink. p. I-2563, 28 punktas).

76 — Sprendimas *Eurofood IFSC* (minėtas 75 išnašoje) ir 2010 m. liepos 15 d. Sprendimas *Purrucker* (C-256/09, Rink. p. I-7349, 95 punktas). Žr. ir EŽTT naują praktiką – 2009 m. spalio 15 d. Sprendimą *Micallef prieš Maltą* (pareiškimo Nr. 17056/06, 85 ir 86 punktai).

77 — Žr. 1980 m. gegužės 21 d. Sprendimą *Denilauler* (125/79, Rink. p. 1553, 15 punktas).

78 — Kaip pavyzdį dėl administracinių priemonių skyrimo žr. 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Prancūzija prieš People's Mojahedin Organization of Iran* (C-27/09 P, Rink. p. I-13427, 61 punktas). Žr. TRIPS sutarties 50 straipsnio 4 dalį.

79 — 2011 m. lapkričio 16 d. Sprendimas *Bank Mellī Iran prieš Tarybą* (C-548/09 P, Rink. p. I-11381, 114 punktas ir jame nurodyta teismo praktika) ir Pagrindinių teisių chartijos 17 straipsnio 1 dalies trečias sakiny.

80 — Žr. 1974 m. gegužės 14 d. Sprendimą *Nold prieš Komisiją* (4/73, Rink. p. 491, 14 punktas), 1994 m. spalio 5 d. Sprendimą *Vokietija prieš Tarybą* (C-280/93, Rink. p. I-4973, 79 ir 80 punktai) bei 1991 m. lapkričio 29 d. EŽTT Sprendimą *Pine Valley Developments Ltd ir kt. prieš Airiją* (pareiškimo Nr. 12742/87, 51 punktas).

81 — 2007 m. sausio 11 d. EŽTT Sprendimas *Anheuser-Busch Inc. prieš Portugaliją* (pareiškimo Nr. 73049/01, *Recueil des arrêts et décisions* 2007-I, 64 ir 65 punktai).

182. Tačiau reikalavimas turėti išankstinį leidimą įrengti atliekų sąvartyną riboja atitinkamose teritorijose esančios nuosavybės naudojimą.

183. Dėl šio reikalavimo prieš pradėdant naudoti nuosavybę reikia atlikti kelias administracines procedūras. PAV direktyva siekiama užtikrinti, kad būtų nustatytas bet koks reikšmingas projekto poveikis aplinkai ir įtrauktas į sprendimą. O TIPK direktyva siekiama sumažinti įrenginio poveikį aplinkai iki minimalaus. Be to, abi direktyvos atveria galimybę apskūsti sprendimų materialinį ir procesinį teisėtumą.

184. Gali būti, kad dėl tokio reglamentavimo kai kurie projektai taip ir liks neįgyvendinti, o kiti gali būti įgyvendinti vėliau arba tik ribotai.

185. Tačiau iš principo šiuos nuosavybės apribojimus galima pateisinti bendru suinteresuotumu užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį⁸², kuris pagal SESV 191 straipsnį ir Pagrindinių teisių chartijos 37 straipsnį yra Sąjungos tikslas⁸³.

186. Todėl uždrausti naudoti žemę, jei tas naudojimas pernelyg kenkia aplinkai, yra suderinama su pagrindine teise į nuosavybę. Taip pat turi būti leidžiama projektus, kurie gali turėti reikšmingų neigiamų pasekmių aplinkai, atidžiai patikrinti prieš suteikiant leidimą juos įgyvendinti. Nepanašu, kad atitinkami PAV direktyvos, TIPK direktyvos arba Orhuso konvencijos reikalavimai būtų neproporcingi.

187. Ir pagaliau Pagrindinių teisių konvencijos 47 straipsnyje įtvirtinta pagrindinė teisė į veiksmingą teisinę gynybą reiškia, kad turi būti įmanoma kreiptis į teismą su prašymu įvertinti, ar laikomasi pateisinamų aplinkos apsaugos nuostatų, ir kad, jei reikia, būtų galima panaikinti leidimus, išduotus pažeidžiant šias nuostatas.

188. Apibendrinant konstatuotina, kad teismo sprendimas, kuriuo įgyvendinamos TIPK direktyvoje, PAV direktyvoje ar Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2–4 dalyse nustatytos sąlygos, panaikinantys tinkamai suteiktą leidimą naujam įrenginiui, neteisėtai nepažeidžia valdytojo teisės į nuosavybę.

V – Išvada

189. Todėl siūlau Teisingumo Teismui pripažinti, kad:

1. Pagal SESV 267 straipsnį valstybės narės teismas, kurio sprendimo dėl Sąjungos teisės aiškinimo nebegalima apskūsti, turėdamas abejonių dėl Sąjungos teisės taikymo nagrinėjamoje byloje, privalo, net ir nesulaukęs atitinkamų bylos dalyvių prašymų, *ex officio* pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, nors valstybės narės Konstitucinis Teismas yra priėmęs sprendimą dėl šios bylos ir grąžinęs minėtam teismui nagrinėti bylą, iš naujo laikantis jo nurodymų dėl nacionalinės konstitucinės teisės.
2. Pagal Direktyvos 2008/1/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės 15 straipsnio 1 dalį ir V priedą per integruotojo leidimo įrengti atliekų sąvartyną išdavimo procedūrą visuomenei turi būti leista susipažinti su anksčiau priimtu sprendimu dėl sąvartyno įrengimo vietos, jei tam netrukdo svarios priežastys, pavyzdžiui, komercinės paslaptys. Jei iš pradžių be pakankamo pateisinimo su šiuo dokumentu susipažinti neleidžiama, šis trūkumas pagal nacionalinę teisę gali

82 — 1985 m. vasario 7 d. Sprendimas *ADBHU* (240/83, Rink. p. 531, 13 punktas) ir 2010 m. kovo 9 d. Sprendimas *ERG ir kt.* (C-379/08 ir C-380/08, Rink. p. I-2007, 81 punktas); taip pat žr. 2010 m. kovo 29 d. EŽTT Sprendimą *Depalle prieš Prancūziją* (pareiškimo Nr. 34044/02, 81 punktas ir jame nurodyta teismo praktika), EŽTT Sprendimą *Pine Valley Developments Ltd ir kt. prieš Airiją* (minėtas 80 išnašoje, 57 punktas) ir 2011 m. lapkričio 22 d. EŽTT Sprendimą *Curmi prieš Malta* (pareiškimo Nr. 2243/10, 44 punktas).

83 — Žr. ir ES sutarties preambulės devintą konstatuojamąją dalį ir SESV 11 straipsnį.

būti ištaisytas per administracinę procedūrą vėliau, jei visuomenė, vėliau gavusi šią galimybę, yra grąžinama į situaciją, kurioje būtų buvusi, jei su sprendimu jai būtų buvę leista susipažinti iš karto.

3. Jei Direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (Direktyvos 2003/35/EB redakcija) taikytina *ratione temporis*, anksčiau atliktu projekto poveikio aplinkai vertinimu galima remtis išduodant jam leidimą, jei leidimo išdavimo momentu jis tinkamai atspindi galimą reikšmingą projekto poveikį aplinkai. Visuomenė nebūtinai privalo dalyvauti tiriant, ar praėjus tam tikram laikui aplinkos sąlygos arba projektas taip smarkiai pasikeitė, kad tapo galimas kitoks reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai.

Tai, kad per teismo procesą, kuriame nagrinėjamas integruotasis leidimas įrengti atliekų sąvartyną, neleidžiama patikrinti, ar anksčiau atliktas poveikio aplinkai vertinimas vis dar yra aktualus, o tai padaryti galima tik per atskirą teisinės apsaugos procedūrą, yra suderinama su Sąjungos teise, jei taip atsiejus teisinę apsaugą atlikti integruotojo leidimo teisminę kontrolę poveikio aplinkai vertinimo aspektu netampa praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku. Jei teisinės apsaugos sistema arba jos taikymas neatitinka šių reikalavimų, tam, kad atitinkamos direktyvos būtų praktiškai veiksmingos, reikia, kad, sprendžiant vėliau vykstančių procedūros etapų klausimus teisme, būtų galima įvertinti atliekant ankstesnius procedūros etapus galbūt padarytas klaidas.

Nacionaliniai teismai turi *ex officio* imtis nagrinėti poveikio aplinkai vertinimo aktualumo klausimą, jei teisių turėtojai iš tiesų neturėjo galimybės šiuo klausimu kreiptis į nacionalinius teismus. Tokia prielaida ypač darytina, jei teisinės apsaugos sistema ar jos taikymas neatitinka veiksmingumo principo reikalavimų.

4. Visuomenės teisinė apsauga pagal Direktyvą 2008/1 ir Direktyvą 85/337 apima ir galimybę reikalauti administracinės valdžios institucijos ar teismo nustatyti laikinąją priemonę pagal nacionalinę teisę, kuri laikinai leistų nutraukti numatyto įrenginio įrengimą. Ypač skubiais atvejais bylos dalyvių galima neišklausti, jeigu jie turi galimybę kuo skubiau pareikalauti, kad skirtoji priemonė būtų peržiūrėta.
5. Teismo sprendimas, kuriuo įgyvendinamos Direktyvoje 2008/1, Direktyvoje 85/337 ar Orhuso konvencijos dėl teisės gauti informaciją visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos apsaugos klausimais 9 straipsnio 2 ir 4 dalyse nustatytos sąlygos, panaikinantis tinkamai suteiktą leidimą naujam įrenginiui, neteisėtai nepažeidžia valdytojo teisės į nuosavybę.